

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sara Rickard

Utvidgning av EU och medlemskraven

Examensarbete
20 poäng

Professor Hans-Heinrich Vogel

EG-rätt

VT 2002

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Problemformuleringar	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Metod och materiel	6
1.6 Disposition	6
2 BAKGRUND	8
2.1 Historisk översikt	8
2.1.1 Upprättandet av EG/EU, EKSG och EEG	8
2.1.2 EFTA	10
2.1.3 EES	11
2.2 Utvidgningarna	12
3 TIDIGARE UTVIDGNINGAR	14
3.1 Första utvidgningen - Storbritanien, Danmark och Irland	14
3.2 Andra och tredje utvidgningarna - Grekland, Spanien och Portugal	15
3.2.1 Inledning	15
3.2.1.1 Grekland	16
3.2.1.2 Spanien och Portugal	19
3.2.1.2.1 Portugal	20
3.2.1.2.2 Spanien	21
3.2.1.3 Sammanfattning av Medelhavsutvidgningarna	23
3.3 Fjärde utvidgningen - Sverige, Österrike och Finland	24
3.4 Femte utvidgningen - Öststaterna	27
3.4.1 Inledning	27
3.4.2 Förhållandet mellan gemenskapen och Östeuropa mellan 1985 och 1989	28
3.4.3 Medlemskap	30
3.4.4 Strategi för anslutning	33

4	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR MEDLEMSKAP	35
4.1	Vägen till medlemskap	35
4.2	Köpenhamnskriterierna	36
4.3	Artikel 49 och artikel 6 EU	40
4.3.1	Möjligheterna till en domstolsgranskning av en anslutning och sanktionsbestämmelser	44
4.4	Anslutningsfördragets förutsättningar för medlemskap	45
5	SAMMANFATTNING AV FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR MEDLEMSKAP	47
6	AVSLUTNING	50
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	54
	Litteratur	54
	Offentligt tryck	56
	Europeiska unionens bulletin	56
	Fördrag	56
	Europeiska gemenskapens officiella tidning	56
	Övrigt	56
	Kommissionen	56
	Parlamentet	57
	Rådet	57
	Allmänna uppslagsverk	57
	Källor från internet	57
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	58

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka de villkor för medlemskap i EU som rådet fastställde i Köpenhamn 1993. Avsikten är att jämföra med tidigare medlemskrav men dessutom ge en historisk återblick i ansökningsförfarandet hos de nuvarande medlemmarna för att få reda på om de kan ha påverkat de krav som ställts på blivande medlemmar.

För att kunna besvara syftet har jag granskat EG/EU:s tidigare utvidgningar och försökt att klarlägga motiven till deras önskan att gå med i medlemskretsen. Jag har lagt stor vikt vid att så tydligt som möjligt klargöra medlemskraven; uppsatsen behandlar därför utförligt de olika kriterierna för att sedan sammanfatta de i ett avslutande kapitel.

I min utredning kommer jag fram till att om man jämför de olika medlemskraven som under tidens gång har ändrats, upptäcker man att kraven har blivit hårdare i takt med unionens förändringar och utökningar med nya områden. Jag menar också att granskningen som kommissionen gör för att se om ansökarstaten uppfyller de formella kraven av Köpenhamnskriterierna är diskriminerande.

Förord

Med denna uppsats slutar jag mina studier vid juridiska fakulteten i Lund. Drömmen om att bli jurist väcktes när jag var 15 år och bodde tillsammans med min familj i Afrika. Min kompis mamma var ambassadör och jurist i botten, det var då jag tänkte det skall jag bli!

Jag är tacksam för att Barry var påstridig och sa att jag skulle börja utbildningen och för att han låtit mig plugga i ”fred”.

Jag vill tacka mina föräldrar för den uppmuntran och det stöd jag fått under studietiden och ett speciellt tack till min mamma som korrekturläst denna uppsats.

Tack till min studiekamrat, och jurist Natalia Brandt för hennes goda råd.

Till sist vill jag tacka min handledare, professor Hans-Heinrich Vogel för hans stöd och hjälp under tiden jag skrivit min uppsats.

Sara Rickard

Kristianstad, juni 2002.

Förkortningar

CMEA	Council of Mutual Economic Assistance
EG	Den Europeiska Gemenskapen
EEG	Den Europeiska Ekonomiska Gemenskapen
EES	Det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EGT	De Europeiska Gemenskapernas Tidning
EKSG	Den Europeiska Kol- och Stålgemenskapen
EMU	Economic and Monetary Union
Euratom	Den Europeiska Atomenergigemenskapen
EU	Europeiska unionen
IGC	International Government Conference
RomF	Romfördraget
TEU	Treaty of European Union

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ända sedan europeiska gemenskapernas (EG) samarbete inleddes på 1950-talet har gemenskaperna varit positiva till en utvidgning med nya medlemsstater. Den första utvidgningen skedde 1973 med länderna Storbritannien, Danmark och Irland. 1981 anslöts Grekland till gemenskapen och fem år senare kom Portugal och Spanien med. EG var angelägen att dessa Medelhavsländer, som länge varit styrda av totalitära regimer, skulle förbli demokratiskt styrda. 1995 var det Sverige, Finland och Österrikes tur att integreras. Eftersom dessa länder hade varit med i både EFTA (European Free Trade Association) och EES (Europeiska ekonomiska samarbetet) och antagit mycket av gemenskapsrättens regelverk var medlemskapsförhandlingarna korta. Nu står EU (Europeiska unionen) inför den största utvidgningen som någonsin har gjorts. Det är en stor utmaning både för länderna och för EU. Villkoren för medlemskap har blivit hårdare jämfört med den första utvidgningen och det är en lång väg för central- och öststaterna till fullt medlemskap.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka de villkor eller kriterier för medlemskap i EU som rådet fastställde i Köpenhamn 1993, därav namnet Köpenhamnskriterierna. Avsikten är att jämföra med tidigare medlemskapsvillkor och att dessutom återge en historisk inblick i ansökandet hos de nuvarande medlemmarna för att ta reda på om de kan ha påverkat de krav som ställts på blivande medlemmar.

1.3 Problemformuleringar

Den första frågan som inställer sig är vad som krävs för att en stat skall kunna bli medlem i EU. En följdfråga blir hur kraven på medlemskap EU vuxit fram och om det har sett annorlunda ut innan de nuvarande kandidatländerna ansökte om medlemskap. Slutligen vill jag försöka svara på om de stater som ansöker om unionsmedlemskap enligt dagens kriterier blir diskriminerade.

1.4 Avgränsningar

För närvarande förhandlar tolv länder om medlemskap i Europeiska unionen. Jag har huvudsakligen valt att fokusera på central- och öststaterna, inte däremot Turkiet, Malta och Cypern. Turkiet har godkänts som kandidatland men förhandlingarna har ännu inte påbörjats och behandlas därför inte i denna framställning. Inte heller Malta och Cypern behandlas, eftersom de inte är övergångsekonomier (ekonomier i omvandling).

Jag har valt att inte granska vad en utvidgning kommer att innebära för maktfördelningen inom unionen. Detta beror dels på utrymmesskäl dels på att man här kommer in på ett problemområde där ännu inga lösningar syns. På den regeringskonferens som utmynnade i Amsterdamfördraget (som trädde i kraft den 1 maj 1999) kunde EU-ländernas regeringar inte enas om maktbalansen mellan länderna. Frågorna gällde främst hur många kommissionsledamöter EU skulle ha, antalet röster per medlemsstat i ministerrådet och om beslut skall tas med kvalificerad majoritet i ministerrådet.

1.5 Metod och materiel

Vid författandet av föreliggande uppsats har jag använt mig av den traditionella juridiska metoden. Litteraturstudier utgör stommen för den aktuella framställningen.

Min huvudsakliga källa har varit litteratur, både äldre och nyare. Jag har även använt mig av europeiska rådets slutsatser, som jag har funnit på Europeiska unionens hemsida. Dessa slutsatser har varit en viktig källa när det gäller central- och öststaternas väg till medlemskap. I fråga om tidigare länders anslutningskrav har jag granskat anslutningsfördragen som finns i EGT (Europeiska gemenskapernas tidning) och dessutom kompletterat med litteratur, för att försöka få reda på anslutningskraven. Europeiska unionens bulletin och Karnov har varit till stor hjälp.

Rättsfall har inte varit någon prioriterad källa. Detta beror på att anslutningsprocessen till EG/EU är av politisk natur och inte något domstolsspörsmål. Jag har tyvärr inte använt mig av så många tidskriftsartiklar som jag hade tänkt eftersom jag har haft tidsbrist.

1.6 Disposition

Uppsatsen disponeras på följande sätt. I kapitel 1 ges en bakgrund till uppsatsen, fokus har lagts på de fördrag som den europeiska integrationen bygger på. Men jag har även ägnat två avsnitt åt att beskriva uppkomsten av EFTA och EES för att lättare förstå de senare kommande beskrivningarna av de tidigare utvidgningarna. Sist i detta kapitel finns en kort historisk tillbakablick över tidigare utvidgningar men även den föreliggande utvidgningens alldeles särskilda karaktär. I kapitel 2 beskrivs de tidigare utvidgningarna. I min framställning av de tidigare utvidgningarna har jag fokuserat på olika avtalsslut som haft betydelse för relationen mellan

respektive land och gemenskapen men även orsaken till inträderna och eventuella problem därav. I viss mån har jag redan i detta kapitel föregripit kapitel 4 (om förutsättningarna för medlemskap) och tagit med vissa villkor för medlemskap. Kapitel 4 behandlar så förutsättningarna för medlemskap. Först ges en kort beskrivning av vägen till medlemskap sedan kommer Köpenhamnskriterierna att behandlas, vilket följer en beskrivning av Amsterdamfördragets kriterier för medlemskap och att därefter avsluta med anslutningsfördragets förutsättningar till medlemskap. Kapitel 5 ägnas åt en sammanfattning av förutsättningarna för medlemskap. Därefter sammanfattar jag mina slutsatser av arbetet i en analys i det sjätte och sista kapitlet.

Genomgående talas om gemenskapen då jag menar gemenskapen som allmänt begrepp. När jag använder begreppet union menar jag gemenskapen efter den 1 november 1993, då unionsfördraget trädde i kraft. Ibland används benämningen EG/EU då menar jag båda två. EU är i förhållande till EG ett vidare begrepp eftersom unionsfördraget inkluderar fördraget om europeiska ekonomiska gemenskapen, d.v.s. EEG respektive EG.

2 Bakgrund

2.1 Historisk översikt

2.1.1 Upprättandet av EG/EU, EKSG och EEG

Den europeiska integrationen bygger på fyra grundläggande fördrag. Fördraget om Europeiska unionen (EU), EG-fördraget (EG), Kol- och stålfördraget (KS) och Euratomfördraget (EA).¹

1950 befinner sig Europa vid avgrunden. Det kalla kriget gör att en konflikt mellan kontinentens östra och västra del hotar. Fem år efter andra världskrigets slut har de tidigare motståndarna långt ifrån förlikats. För att försöka undvika att återuppliva det förflutnas misstag föreslår Jean Monnet, med erfarenhet som förhandlare och fredsivrare, den franske utrikesministern Robert Schuman och den tyske förbundskanslern Konrad Adenauer att man skall skapa ett område av gemensamt intresse mellan länderna. Det första av flera steg i federalistisk riktning togs 1951 då sex länder upprättade Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG). Fördraget om upprättandet av EKSG, som undertecknades 1951 i april i Paris, trädde i kraft drygt ett år senare.

Syftet med organisationen var att skapa en gemensam marknad inom kol- och stålindustrin. De sex medlemsstaterna var Frankrike, Västtyskland, Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg. Storbritannien ville inte delta i samarbetet eftersom de inte ville avstå från bestämmanderätten över de brittiska gruvorna och stålverken. Syftena med EKSG var både politiska och ekonomiska. Det senare syftet var att främja tillväxt och sysselsättning, det första att eliminera risken för krig mellan medlemsländerna och jämna vägen mot ett enat Europa. Upprättandet av ministerråden, parlamentarisk

församling och domstol, men inte minst ett verkställande organ som fick överstatliga befogenheter att fatta bindande beslut för medlemsstaterna, blev EKSG: s karakteristikum. EKSG var bara en av de planlagda åtgärderna för en europeisk freds- och samarbetsordning.

Efter ett misslyckat försök att upprätta en europeisk försvarsgemenskap inledde integrationsprocessen i Rom i mars 1957 en viktig fas genom undertecknandet av EEG-fördraget. I samband härmed tillkom också Euratomfördraget som reglerar det fredliga utnyttjandet av atomenergin. Tillsammans brukar dessa fördrag kallas Romfördragen.

EEG-fördraget omfattade regler om en tullunion, fri rörlighet för varor, tjänster, arbetstagare och kapital mellan gränserna. För detta ändamål upprättades inom EG institutioner med överstatlig kompetens, ett ministerråd, en kommission, en parlamentarisk församling och domstolen för EKSG blev en gemensam domstol för alla tre gemenskaper. EKSG har haft grundläggande betydelse för EG/EU på grund av dess institutionella och rättsliga utformning.

Fördraget om Europeiska unionen från 1993 medförde ändringar i de befintliga fördragen.² Det skapades en politisk union mellan medlemsstaterna med bl.a. valutasamarbete, gemensam socialpolitik och utrikespolitiska aspekter. Genom fördraget skapades Europeiska unionen, ett begrepp som omfattar Europeiska gemenskaperna (som vid samma tillfälle döptes om till Europeiska gemenskapen) och andra former av samarbete.

I samband med de fyra utvidgningarna av EG/EU har de grundläggande fördragen ändrats. Fördragen har även omarbetats och inneburit institutionella ändringar, men även gett institutionerna nya behörighetsområden. Detta har skapat fyra nya fördrag:

---

¹ http://www.europa.eu.int/abc/symbols/9-may/7days_sv.htm#73

² Undertecknades i Maastricht i februari 1992 och trädde i kraft i november 1993.

-fusionsfördraget³ från 1967 då en gemensam kommission och ett gemensamt råd upprättades för EKSG, EG och Euratom,
-europeiska enhetsakten⁴ från 1987 innehöll ändringar för att genomföra den inre marknaden,
-Amsterdamfördraget⁵ från 1999 som innebar ändringar av fördraget om Europeiska unionen och EG-fördraget. Amsterdamfördraget ger inga lösningar om de institutionella ändringar som den planerade utvidgningen kommer att kräva, och
–Nicefördraget där vissa avgörande frågor om institutionella reformer regleras.⁶

2.1.2 EFTA

Parallellt med upprättandet av EG grundade de sju utomstående länderna Storbritannien, Danmark, Norge, Sverige, Österrike, Portugal och Schweiz 1960 frihandelsorganisationen EFTA. Målet var att inrätta ett frihandelsområde för industrivaror där både tullar och kvantitativa restriktioner skulle avlägsnas, samtidigt som man underlättade eventuella förhandlingar med EG. EFTA-länderna kunde eller ville av olika skäl inte delta i EG-ländernas mer avancerade integrationssträvanden som samtidigt pågick.⁷ Den rättsliga grunden EFTA utgjordes av Stockholmskonventionen eller EFTA-fördraget.

EFTA-samarbetet utvidgades successivt, första gången 1970 med Island, 1961 med Finland som erhöll fullt medlemskap 1986 och slutligen Liechtenstein som kom med 1991.

---

³ Undertecknades i Bryssel i april 1965 och trädde i kraft i juli 1967.

⁴ Undertecknades i Luxemburg och Haag och trädde i kraft i juli 1987.

⁵ Undertecknades i oktober 1997 och trädde i kraft i maj 1999.

⁶ Undertecknades i februari 2001 i Nice. Ratificeringen pågår.

⁷ Pålsson, S. och Quitzow, C. M.: *EG-rätten: ny rättskälla i Sverige*, Stockholm 1993, s. 275.

När så Storbritannien, Danmark och Irland 1973 blev medlemmar i EG ingick resterande EFTA-länder bilaterala frihandelsavtal med EG som hade till syfte att undanröja tullarna på industrivaror i handeln mellan de båda parterna. Frihandelsavtalen var fram till ikraftträdandet av EES-avtalen (EES, se nedan) den väsentligaste rättsliga grunden för samarbetet mellan EG och EFTA-länderna.

2.1.3 EES

EG tog i januari 1989 initiativet till att inleda ett mer strukturerat samarbete mellan EG och EFTA-länderna. Efter det att Storbritannien, Danmark och Irland inträtt i gemenskapen var det bara Finland, Island, Norge, Schweiz, Sverige och Österrike kvar i EFTA-samarbetet. De formella förhandlingarna om det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, EES, inleddes sommaren 1990. 1992 ingicks EES-avtalet av EG och dess medlemsstater med EFTA-länderna Finland, Island, Norge, Schweiz, Sverige och Österrike.⁸

Det ekonomiska samarbets- och frihandelsområdet mellan EG och EFTA-staterna där industrivaror, personer, tjänster och kapital skulle kunna röra sig fritt var ett mål. Samarbete inom miljö, forskning, teknisk utveckling och utbildning m.m. hörde också till avtalsområdet. Någon gemensam tulltariff eller handelspolitik fanns emellertid inte vilket gör att EES inte blev en tullunion utan endast ett frihandelsområde. Varje EFTA-land har sitt eget frihandelsområde med EG. På grund av EES-avtalen har EFTA-länderna fått anpassa sin nationella lagstiftning på samarbetsområdena till gemenskapsrättens lagstiftning. Detta blev och kan bli en fördel om ett EFTA-land blir medlem i unionen eftersom stora delar av gemenskapens lagstiftning då har antagits och implementerats. EES-avtalen är folkrättsliga, och lagstiftningskompetensen finns kvar hos de nationella staternas

---

⁸ Schweiz valde att stå utanför EES.

myndigheter. De EG-rättsliga principerna om gemenskapsrättens företräde och principen om direkt effekt tillämpas ej inom EES-samarbetet.

En övervakningsmyndighet med övervakningsfunktion motsvarande EG-kommissionens ser till att regelverket i EFTA-avtalen följs.

Övervakningsmyndigheten kan väcka talan i EFTA-domstolen, där även ett EFTA-land kan väcka talan mot ett annat EFTA-land. EFTA-domstolen är också behörig när det gäller klagomål mot övervakningsmyndighetens beslut.

EES-avtalen trädde i kraft den 1 januari 1994. I Schweiz beslutades efter folkomröstning att inte ratificera avtalet. För de blivande EG-medlemsstaterna Finland, Sverige och Österrike blev EES-avtalet en övergångsordning fram till dess att anslutningsfördragen för dessa länder trädde i kraft den 1 januari 1995.⁹

2.2 Utvidgningarna

Eftersom syftet med samarbetet, redan från EKSG:s upprättande var att ena Europa, har medlemskap i EG/EU alltid stått öppet för andra europeiska länder.

Sedan upprättandet av EG har kretsen av medlemsstater utökats fyra gånger. Ursprungligen bestod unionen av de sex medlemsstaterna Belgien, Frankrike, Tyskland, Italien, Luxemburg och Nederländerna. Sedan har kretsen av medlemsstaterna utökats vid fyra tillfällen.

Den 1 januari 1973 utvidgades EG för första gången med Danmark, Irland och Storbritannien (avsnitt 3.1). Den 1 januari 1981 tillkom Grekland (avsnitt 3.2.1.1) och den 1 januari 1986 Portugal och Spanien (avsnitt

---

⁹ EU-Karnov 1998/99, s. 2457-2461.

3.2.1.2). Den fjärde utvidgningen av unionen med Sverige, Finland och Österrike skedde den 1 januari 1995 (avsnitt 3.3). Idag står vi inför den femte och största utvidgningen med ytterligare 13 länder (avsnitt 3.4). De 13 kandidatländerna¹⁰ som erkänts som blivande medlemmar av EU är Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ungern, Tjeckien, Slovakien, Slovenien, Rumänien, Bulgarien, Cypern, Malta och Turkiet.

Den föreliggande utvidgningen är inte som tidigare utvidgningar, utan den är unik. Unik är den på det sättet att antalet kandidatländer är flera gånger större än vid någon tidigare utvidgning. Central- och östeuropeiska länderna är relativt fattiga de har en genomsnittlig BNP per invånare som understiger en tredjedel av den i nuvarande EU-länder. Produktionen har till övervägande delen bestått av tung industri, och omvandlingen till modernare teknik och annan typ av produktion är nödvändig för att kandidatländerna skall bli moderna ekonomiska samhällen. Unik är utvidgningen vidare på det sättet att kandidatländerna har haft andra förutsättningar att förhandla med EU än tidigare kandidatländer. Tydligt blir det, om man jämför deras läge nu med läget vid Sveriges anslutning. Sverige hade då ingått EES-avtalet med EU före medlemskapet och redan antagit mycket mer av EU: s regelverk än östländerna som har Europaavtal med EU, vilka emellertid inte alls är lika omfattande som EES-avtalen var. Förutom skillnaderna i avtalen så har EU: s regelverk, ”acquis communautaire”, blivit betydligt mer omfattande än det var vid tidigare utvidgningar. Även om östländerna har kommit långt i sin strävan efter medlemskap i unionen får man inte glömma att det är en stor förändring för ett land som nyligen lämnat kommunistdiktaturen med planekonomi bakom sig och bytt regeringssystem till demokratiskt samhälle med marknadsekonomi.¹¹

Genom en utvidgning kan unionen på ett avgörande sätt vidga det område av fred, stabilitet och ekonomisk och politisk integration som EU idag utgör.

---

¹⁰ Ett kandidatland är ett land som ansökt om och strävar mot EU medlemskap och vars ansökan godkänts av EU.

3 Tidigare utvidgningar

3.1 Första utvidgningen - Storbritanien, Danmark och Irland

Danmark, Irland och Storbritannien ansökte om medlemskap i gemenskaperna enligt f.d. artikel 237 i EG-fördraget, f.d. artikel 205 i Euratomfördraget och f.d. artikel 98 i Kol- och stålfördraget.

Storbritannien bestämde sig för att ansöka om medlemskap och inte nöja sig med association, eftersom det inte gav någon garanti för medlemskap. 1961 lämnade Storbritannien in ansökan om medlemskap i EEG (Europeiska ekonomiska gemenskapen) tillsammans med Danmark. På grund av konstitutionella och politiska orsaker kom Norge att ansöka året därpå. Förhandlingarna påbörjades 1963 men avbröts eftersom Frankrike under ledning av president de Gaulle utnyttjade sin vetorätt och omöjliggjorde ett brittiskt inträde. Han ansåg att Storbritannien var ovillig eller okapabel att anta gemenskapsrätten.¹² I samband med detta erbjöds Storbritannien ett associationsavtal med en möjlighet till eventuellt medlemskap. 1967 ansökte länderna åter igen om medlemskap i EEG, denna gång ansökte även Irland om medlemskap, men Frankrike förhindrade ett brittiskt inträde också denna gång. Precis som tidigare föreslog man Storbritannien att någon slags association skulle komma till stånd.¹³ I samband med att gemenskapen försökte få till stånd någon form av avtal, som kunde leda till medlemskap i gemenskaperna för Storbritanien framförde Frankrike idén att det till avtalet kunde kopplas en ”pre-accession” period. Storbritannien accepterade emellertid inte en sådan period eftersom den inte hade någon

---

¹¹ *Ett enat Europa: om Sverige och EU: s utgivning* (red. Jeanette Neij, John Murray, Marie-Helene Lindblom), Stockholm 2000, s. 21.

¹² Preston, C.: ”Obstacles to EU Enlargement: The Classical Community Method and the Prospects for a Wider Europe”. I: *Journal of Common Market Studies* 1995, s. 452.

tidsbegränsning. Risken ansågs finnas att ett avtal med sådant innehåll hade blivit ett de facto associationsavtal istället för ett anslutningsavtal. Det var dock nära att ett avtal med en ”pre-accession” period hade kommit till stånd om det hade gett Storbritannien automatisk rätt till medlemskap. Ett avtal av detta slag kom till slut att betraktas av Storbritannien som ett substitut till en ”post-accession” övergångsperiod. Först efter det tredje försökets förhandlingar och de Gaulles avgång accepterades ansökan och 1969 inleddes förhandlingar om medlemskap med Storbritannien, Irland och Danmark. Danmark och Irland ville inte stå utanför den gemensamma jordbrukspolitiken eftersom länderna var handelsmässigt knutna till Storbritannien. Även Norge förhandlade om medlemskap men utgången av en folkomröstning förhindrade inträdet.¹⁴ Den 1 januari 1973 efter fyra års förhandlingar blev Storbritannien, Irland och Danmark medlemsstater i gemenskaperna och den första utvidgningen av gemenskapen hade skett.

3.2 Andra och tredje utvidgningarna - Grekland, Spanien och Portugal

3.2.1 Inledning

Under 1980-talet skedde ytterligare utvidgningar av EG. 1981 inträdde Grekland som tionde medlemsland. 1986 inträdde de två andra sydeuropeiska länderna Portugal och Spanien i EG, långt före anslutningen till EG hade dessa länder ingått bilaterala handelsavtal med EG.

Medlemsstaterna Grekland, Portugal och Spanien ansökte om medlemskap i EG enligt f.d. artikel 237 i EG-fördraget, f.d. artikel 205 i Euratomfördraget och f.d. artikel 98 i Kol- och stålfördraget.

---

¹³ Tsalicoglou, I. S.: *Negotiating for entry: the accession of Greece to the European Community*, Aldershot 1994, s. 147.

¹⁴ Norge stannade kvar i EFTA (European Free Trade Association) samarbetet.

3.2.1.1 Grekland

1959 lämnade Grekland in en ansökan om samarbete till gemenskapen. Avtalet skulle omfatta handels- och ekonomiska förhållanden mellan gemenskapen och Grekland. Från gemenskapens sida var det mestadels politiska motiv som låg bakom avtalets ingående. Avtalsförhandlingarna varade i två år. Anledningen till den långa förhandlingsperioden var att det var första gången som gemenskapen ingick bilaterala förhandlingar för ett enskilt avtal av detta slag med ett land. Detta gjorde att gemenskapen var noga med upprättandet eftersom det blir prejudicerande för framtida avtal av samma slag. Under den långa förhandlingsperioden uppstod dels oenigheter mellan gemenskapen och Grekland dels mellan medlemsstaterna. Detta resulterade i att avtalet var det mest omfattande och komplicerade som EEG till dess ingått med något land. Associationsavtalet tecknades i juli 1961 i Aten och trädde i kraft november 1962. Avtalet hade obegränsad varaktighet och enligt avtalets artikel 72 föreskrevs en möjlighet till medlemskapsförhandlingar inom den 22-åriga övergångsperioden. Avtalet föreskrev alltså ingen automatisk rätt till ett medlemskap.¹⁵

Förhandlingarna avbröts mellan åren 1967-74 då militärkuppen bröt ut och militären tog makten. EG begränsade associationsavtalets tillämplighet beträffande Greklands rätt till tullpreferenser tills demokratin återinfördes. Det finns en hel del att tillägga om situationen då förhandlingarna frystes, men jag har valt att inte gå in på vad det mer innebar.

1974 bröt militärdiktaturen samman, makten övergick till en civil regering och demokrati återinfördes. Greklands regering beslutade att ansöka om medlemskap efter diktaturens fall. Den lämnade in en ansökan i juni 1975, precis efter det att premiärministern Karamanlis hade blivit vald. Ett medlemskap innebar för den nya regeringen bl.a. att demokratin skulle

---

¹⁵ Tsalicoglou, s. 10.

säkras och att den politiska isoleringen skulle vara till ända för Grekland, samtidigt som man inom EG ansåg att ett medlemskap var det bästa sättet att garantera fortsatt demokratisk utveckling i landet.¹⁶ Värt att poängtera var Karamanlis roll i Greklands anslutningsprocess. Han hade en stark vilja att få med Grekland i EG. Han hade ett personligt sätt att hantera medlemskapets utmaningar i svåra situationer. Dessutom hade han ett harmoniskt förhållande till Europas ledare.¹⁷ 1978 reste han runt i de europeiska huvudstäderna för att övertala regeringarna att förhandlingarna med Grekland inte kunde fortsätta i det oändliga. Detta fick effekt för det var då förhandlingarna började på allvar med Grekland.¹⁸

I januari 1976 kom kommissionens avis om Grekland och dess ansökan. Kommissionärerna ställde sig positiv till ett grekiskt inträde men föreslog en period före anslutningen ("pre-accession stage") som skulle föregå den 22-åriga övergångsperioden som man hade kommit överens om. Grekland ansåg att det inte fanns något behov av en period av detta slag eftersom associationsavtalet skulle tjäna samma syfte. Men enligt kommissionen fanns det olika anledningar till en sådan inledande period. En av dessa anledningar var att kommissionen ansåg att Greklands medlemskapsansökan rubbade balansen i gemenskapens policy som funnits sedan 1950-talet mot Grekland och Turkiet. Gemenskapen såg de båda länderna som lika, de hade samma status som samarbetsparter och samma mål att ansluta sig till gemenskapen. Kommissionen tyckte att gemenskapen istället för att inleda anslutningsförhandlingar med Grekland skulle försöka hjälpa länderna med att reda ut problemen dem emellan. Förhållandet mellan länderna var emellertid spänt och dispyten mellan dem var inte något Grekland ville diskutera i samband sin medlemskapsansökan.¹⁹

---

¹⁶ Tsoukalis, L.: *The European Community and its Mediterranean enlargement*, London 1981, s. 108.

¹⁷ Tsalicoglou, s. 47.

¹⁸ Tsoukalis a.a. s. 139; Tsalicoglou, s. 45.

¹⁹ Tsalicoglou, s. 30 ff.

Kommissionen var också orolig för Greklands dåliga ekonomi och ansåg därför att det förekom hinder för ett grekiskt inträde. Dessutom kunde ett grekiskt inträde bli prejudicerande för de Iberiska länderna, något kommissionen inte ville riskera. Å andra sidan skulle en utvidgning inkräkta på gemenskapens tid att förbättra dess institutionella funktioner och förbättring av beslutsprocessen.

Endast två veckor efter kommissionens utlåtande avvisade rådet kommissionens förslag. Rådet godtog Greklands ansökan utan några inskränkningar och öppnade därmed förhandlingarna med Grekland. Rådets beslut kan ses som en förtroendeförklaring till Greklands nya demokratiska institutioner men också som en konfurationshandling mot kommissionen eftersom man inte tog någon hänsyn till dennas utlåtande.²⁰

Förhandlingarna började i juli 1976. Medlemskapsvillkoren för Grekland omfattade ett krav att anta gemenskapens regelverk, "acquis communautaire", men med möjlighet till övergångsbestämmelser och när dessa var slut skulle alla gemenskapens regler och åtgärder ha trätt i kraft. I detta sammanhang ansågs det vara viktigt att utvidgningen inte rubbade integrationsprocessen. Den fick inte heller försvaga gemenskapens institutioner och dess handlingsutrymme. Dessutom fick överenskommelser som nåddes under förhandlingarna inte bli prejudicerande för det kommande gemenskapsrättsliga regelverket.

Förhandlingsprocessen gick till så att man skiljde dossier från acquis communautaire. Exempelvis så skulle en lösning som antogs inom en sektor t.ex. jordbruk inte vara prejudicerande för en lösning inom en annan sektor t.ex. industrin.²¹

En annan princip var att den grekiska anslutningen skulle organiseras så att säga dess egna meriter på grund av hänsyn till associationsavtalet,

---

²⁰ Tsalicoglou, s. 34 ff.

erfarenheter från tidigare utvidgningar och synen på Spaniens och Portugals kommande medlemskap. Trots detta kunde gemenskapen inte bortse från erfarenheterna som gjorts i samband med Storbritanniens, Danmarks och Irlands anslutning. Om ett ansökarland hade samma förutsättningar som ett tidigare land tillämpade gemenskapen de lösningar som använts tidigare.²² Därför är det inte så konstigt att den första och den andra utvidgningen är så lika varandra eftersom man i Greklands fall använde samma organisatoriska, procedurmässiga och juridiska struktur som användes i förhandlingarna med Storbritannien, Danmark och Irland.²³

I april 1979 konstaterade ministrarna i rådet att de tre år långa förhandlingarna var slutförda. Greklands anslutningsfördrag undertecknades i maj 1979 i Aten och ratificerades månaden efter. 1981 trädde Grekland in i EG som tionde medlem.

3.2.1.2 Spanien och Portugal

De långvariga medlemskapsförhandlingarna började 1978 (Portugal) respektive 1979 (Spanien) och orsaken till att det tog så lång tid var EG: s problem med att finansiera det nya programmet för att integrera Medelhavsländerna. En annan orsak var de långa budgetkriserna.²⁴

Precis som i Greklands fall var det politiska orsaker till Portugals och Spaniens inträde i EG. Både Spanien och Portugal hade under lång tid styrts av diktaturer med ideologier baserade på en korporativ stat och katolicism.²⁵ För att få ett slut på diktaturen ville länderna befästa demokratin i sina

---

²¹ Tsalicoglou, s. 36-38.

²² Tsalicoglou, s. 147.

²³ Tsalicoglou, s. 148.

²⁴ Falkner, s. 242.

²⁵ Tsoukalis, s. 75.

länder genom ett inträde i EG. Detta gjorde att de ekonomiska följderna av medlemskapet fick vänta till förhandlingarnas slutskede.²⁶

3.2.1.2.1 Portugal

Ett handelsavtal mellan Portugal och EG undertecknades i juli 1972. Det innebar bl.a. att alla tullbarriärer skulle avskaffades på exportvaror från Portugal innan 1985.

1974 störtades diktaturen i Portugal av militären. Den provisoriska regeringen önskade en förlängning och ändring av handelsavtalet. Ändringar gjordes till fördel för Portugal på grund av rädslan att kommunistpartiet och den radikala vänstern skulle ta över. Men avtalet var långt ifrån så generöst som avtalet med Grekland 1961 och avtalet med Spanien 1970 var.²⁷

Medlemskapsfrågan i valen 1976 och 1979 innebar inte någon viktig fråga för det portugisiska folket. Anledningar som påverkade inställningen till medlemskapet var bl.a. de politiska kriserna exempelvis de många regeringsbytena²⁸ med regeringar som inte kunde hantera den ekonomiska situationen, medias magra rapporterande om omvärlden, speciellt Europa, bristen på en opinion om ett medlemskap i landet samt den höga kvot av analfabetism bland invånarna. Portugals medlemskap har varit nära knutet till den inhemska politiken. Kommunistpartiet och de extrema vänster- och högerpartierna var emot ett medlemskap. Medlemskapsbilden ändrades helt för Portugals del i samband med valet i april 1976. Synen på medlemskap skilde sig åt bland de olika partierna i den demokratiska alliansen. De som var för ett medlemskap ansåg att ett medlemskap skulle sammanföra den nya regimen, stärka antikommunistiska allianserna, vara ett skydd för en ny

---

²⁶ Tsalicoglou, s. 153.

²⁷ Detta kan ha berott på tiden för förhandlingarna och den begränsade förhandlingsmakten hos Caetano Portugal, se Tsoukalis s. 54.

kupp och vara ett medel att ta igen det som man missat under revolutionen och sträva efter en liberal demokratisk regim. Förlusten av kolonierna gjorde att landet sökte en ny roll som skulle finnas i ett medlemskap.²⁹

För att befästa demokratins utveckling ansökte socialistregeringen i mars 1977 om medlemskap i EG. Ansökan om medlemskap var ett politiskt beslut som togs i en tid när regimen var ostabil och den ekonomiska situationen oroväckande.³⁰ I denna syn på medlemskap rådde enighet bland de tre största politiska partierna.

Kommissionens utlåtande över Portugal kom i maj 1978 och var positivt. Kommissionen poängterade att det krävdes radikala förändringar både på det sociala och det ekonomiska området för att landet skulle kunna anpassa sig till de konsekvenser som ett medlemskap skulle innebära. I oktober samma år påbörjade rådet förhandlingarna med Portugal.³¹ Anslutningsfördraget undertecknades i juni 1985. Inträde i EG skedde den 1 januari 1986.

3.2.1.2.2 Spanien

Spanien ansökte om medlemskap i juli 1977. Alla politiska partier var eniga om Spaniens inträde i EG, de hade förtroende för den europeiska sammanslagningen.³² Enligt en opinionsundersökning var 67 % av folket för ett EG-medlemskap. I Spanien blev alltså medlemskapsfrågan aldrig någon stor inrikespolitisk fråga eftersom alla politiska partier och fackföreningar var eniga. Anledningen till enigheten tros vara att den europeiska uppfattningen bestämdes av Francos regim 1962 då dennes utrikesminister krävde att förhandlingar skulle inledas med Spanien och att ett avtal skulle

---

²⁸ Mellan april 1974 och valet i december 1979 hade Portugal sex provisoriska och fem konstitutionella regeringar.

²⁹ Tsoukalis, s. 115-119.

³⁰ Tsoukalis, s. 120.

³¹ Tsoukalis, s. 141-142.

³² Tsoukalis, s. 153.

upprättas om ett eventuellt framtida inträde. Den demokratiska oppositionen var också för medlemskapet i gemenskaperna med tanke på att den parlamentariska demokratin återinfördes i Spanien.³³

I februari 1962 ansökte Spanien om att få börja anslutningsförhandlingar med EEG med syfte om att så småningom teckna ett associationsavtal. Några riktiga förhandlingar började inte förrän 1967. Ett rent kommersialiserat frihandelsavtal, långt ifrån ett associationsavtal, kom till stånd och signerades åtta år senare, d.v.s. 1970. Avtalet hade till syfte att i två etapper skapa ett handelsområde mellan de båda parterna. Avtalet mottogs med stort stöd ifrån Frankrike och Tyskland. Nederländerna och Italien var emot ett avtal, Italien på grund av dess effekt för jordbrukarna.

När gemenskapen utvidgades 1973 med länderna Storbritannien, Danmark och Irland var det nödvändigt att omförhandla 1970 års avtal med Spanien. 1973 antogs det globala Medelhavsprogrammet och i samband med detta program föreslog gemenskapen att skapa handelsfrihet för industrivaror men parterna kunde inte enas.³⁴ Ett associationsavtal med EEG utan några ekonomiska reformer skulle ha setts som en lagstiftning av Francos regim. Gemenskapen avbröt förhandlingarna när Franco lät avrätta baskiska fångar i september 1975.³⁵ Efter Francos död förändrades det politiska läget; styret i landet gick över till parlamentarisk demokrati enligt ett samstämmigt beslut av partierna och medlemskapsbildningen förändrades helt. När demokratin skulle återinföras var Spanien inte längre intresserad av ett handelsavtal utan siktade på ett medlemskap i gemenskapen. Kommissionens utlåtande om Spanien kom i november 1978. Det var inte så positivt som utlåtandet om Portugal. Den rådande konjunkturedgången och den höga arbetslösheten gjorde att kommissionen betonade de ömsesidiga problemen som skulle komma att uppstå för både gemenskapen och Spanien. Inträdet skulle innebära effekter på både industrin och jordbruket

---

³³ Demokratisk styrning var ju även en förutsättning för ett inträde i gemenskapen.

³⁴ Medelhavsprogrammen är regionsutvecklingsfonder för berättigade regioner.

³⁵ Tsoukalis, s. 135.

inom gemenskapen. Innan förhandlingarna kunde börja, i juni 1979, kom parterna överens om gemensamma förutsättningar för de framtida förhandlingarna. Syftet med förhandlingarna, som var färdiga i mars 1985, var att de skulle leda till ett medlemskap för Spanien.³⁶

Anslutningsfördraget tecknades i juni 1985. Inträde i gemenskapen skedde i januari 1986.

3.2.1.3 Sammanfattning av Medelhavsutvidgningarna

Det var politiska orsaker som låg bakom Medelhavsländernas inträde i EG.

Det finns vissa slutsatser som man kan dra efter utvidgningen av gemenskapen med Portugal och Spanien. De iberiska anslutningsförhandlingarna var mer än dubbelt så långa som Greklands. Ländernas förhandlingar blev något utav en ”period som föregick anslutningen”. Trots att länderna inte gick med på någon sådan period så medförde dessa de-facto perioderna något positivt. De medförde att gemenskapen nog kunde förbereda förhandlingsdossierna och att länderna kunde anpassa sig internt för medlemskapet.³⁷

Övergångsperioder som har till syfte att förbereda inte bara anslutningslandet utan också gemenskapen för ett inträde var i Portugals och Spaniens fall längre än Greklands - mestadels eftersom *acquis communautaire* hade blivit mer omfattande och komplex.³⁸

---

³⁶ Tsoukalis, s. 142.

³⁷ Tsalicoglou, s. 154.

³⁸ Ib.

3.3 Fjärde utvidgningen - Sverige, Österrike och Finland

Österrike, Sverige och Finland ansökte om medlemskap i EU enligt artikel O i fördraget om Europeiska unionen (nu artikel 49 EU i ändrad lydelse). Enligt denna artikel får varje europeisk stat ansöka om att bli medlem av unionen.

Vid EG:s toppmöte i Lissabon i juni 1992 och i Edinburgh i december 1992 beslöt medlemsstaterna att inleda förhandlingar om medlemskap för Österrike, Sverige, Finland utan att först genomföra några större institutionella reformer - såsom att avsluta 1992 års program om inre marknaden eller att fördjupa integrationsarbetet inte minst med hänsyn till EMU (Economic and Monetary Union), vilket EG kommissionen hade föreslagit. Inte heller ansågs ratificeringen av Maastricht fördraget behöva avvaktas.³⁹

Österrike var 1989 det första land i den fjärde utvidgningen av unionen som ansökte om medlemskap. Trots att Österrike var och ville fortsätta vara ett neutralt land ansökte staten om medlemskap. Staten lovade att acceptera allt vad ett medlemskap skulle innebära men höll fast vid sin internationella status som en neutral stat.⁴⁰

De nordiska staterna var med tanke på handeln angelägna att etablera stabila relationer till EG/EU. Till skillnad från Grekland, Spanien och Portugal's motiv har de nordiska motiven för samarbete och gemenskap i den europeiska integrationen varit ekonomiska. Som en motpol till de ekonomiska faktorerna för ett samarbete och europeisk integration, står de

---

³⁹Conclusions of the Presidency, European Council in Lisbon – 26 and 27 June 1992. DOC/92/3, Date:27/06/92 ; Conclusions of the Presidency, European Council in Edinburgh – 11 and 12 December 1992. DOC/92/8, Date:1992-12-13.

⁴⁰ Dinan, s. 448.

politiska faktorerna med tanke på EG: s/EU: s överstatliga natur. En annan motpol var de nordiska ländernas avskildhet från resten av Europa.⁴¹

Två bestämmande faktorer för policyn för de nordiska staternas integration har varit handeln med Västeuropa och Storbritannien. Västeuropa har varit den primära marknaden för nordisk export, och under 1950- och 60-talet var Storbritannien den viktigaste handelspartnern för de nordiska länderna. 1950 gick 42 % av den danska exporten till Storbritannien. De nordiska ländernas förhållande till EG/EU har därför influerats av Storbritanniens policy mot EG/EU.⁴²

När Storbritannien bestämde sig för att stå utanför gemenskaperna i slutet på 50-talet och början på 60-talet var de ekonomiska fördelarna att bli medlemmar för de nordiska staterna små. För Sverige och Finlands del ansågs ett medlemskap till och med som förbjudet på grund av deras status som neutrala stater. En önskan om en liberalisering av handeln i Europa var emellertid populär hos de nordiska staterna, och 1959 signerades EFTA-konventionen (se avsnitt 2.1.2). Värdet av EFTA-samarbetet sjönk när Storbritannien beslöt sig för att ansöka om medlemskap i EG. Storbritannien ansåg att EFTA inte kunde erbjuda ekonomiskt och politiskt inflytande i önskvärd omfattning.

Samtidigt som Danmark och Norge följde i Storbritanniens spår och ansökte om medlemskap 1967 sökte Sverige tillsammans med bl.a. Österrike associationsavtal med EG. Länderna fick vissa reservationer inskrivna i avtalet på grund av deras neutralitet. För Finland del så gällde en ”vänta och se” inställning mot EG. När så de Gaulle vände sig mot ett brittiskt inträde 1963 och 1967 förlorade de nordiska staterna hoppet om att utveckla en bilateral uppgörelse med EG.⁴³

---

⁴¹ Phinnemore, s. 33.

⁴² Ib.

⁴³ Phinnemore, s. 37-39.

Hoppet kom tillbaka när de Gaulle avgick. Finland och Sverige började avtalsförhandla med EG 1971. 1972 upprättades ett handelsavtal för industrivaror mellan Sverige och EG och året därpå upprättades ett liknande handelsavtal mellan EG och Finland. Avtalen syftade till att avskaffa alla tullmurar och kvantitativa restriktioner för industrivaror senast 1984.⁴⁴

När EES-avtalen (se avsnitt 2.1.3) inte nådde upp till EFTA-medlemstaternas förväntningar ansökte staterna om medlemskap i unionen. EFTA-länderna skulle genom EES-avtalen överta EG:s regelverk om fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital och den inre marknaden och om konkurrensen. Det var tack vare övertagandet av dessa regler som länderna redan innan de var medlemmar i EG kunde tillämpa stora delar av EG:s regelverk och medlemskapsförhandlingarna mellan de båda parterna kunde ske så snabbt som de gjorde.⁴⁵

I slutet på 1980-talet och i början av 90-talet önskade de nordiska staterna att bli fullvärdiga ekonomiska medlemmar i gemenskapen. En följd av den ekonomiska integreringen genom EES och Luxemburgprocessen⁴⁶ var att avtalsstaterna fick avstå från något av sin nationella juridiska självständighet; samtidigt ökade angelägenheten av att få så mycket inflytande i EG:s beslutsprocess som möjligt. Självständighet fick bytas mot välstånd och suveränitet mot röster för att bli hörda.⁴⁷

De formella anslutningsförhandlingarna med Sverige, Österrike och Finland började den 1 februari 1993.⁴⁸ Förhandlingarna förväntades bli relativt lätta med tanke på det förarbete som hade gjorts inför EES-avtalet. Men det visade sig snart att förhandlingarna drog ut på tiden. Trots detta är det den snabbaste utvidgningen som har skett hitintills. Förhandlingarna skedde mellan rådet och varje kandidatlands för sig på kandidatens egna meriter.

---

⁴⁴ Phinnemore, s. 40f.

⁴⁵ Gstöhl, s. 47f.

⁴⁶ Luxemburgprocessen har haft till syfte att förbättra villkoren för handel.

⁴⁷ Gstöhl, s. 60f.

⁴⁸ Miles, s. 67.

Villkoren för medlemskap i EU var för de tre ansökarstaterna:

- Politiska förutsättningar för en europeisk identitet (artikel O i Fördraget om Europeiska unionen, nu artikel 49 EU i ändrad lydelse).
- Demokrati och respekt för mänskliga rättigheter (artikel F i Fördraget om Europeiska unionen, nu artikel 6 EU i ändrad lydelse). unionsfördraget).
- Kapacitet att implementera EU: s politiska och ekonomiska system, bevis på en marknadsekonomi och adekvata juridiska och administrativa ramverk inom den allmänna och privata sektorn.
- Antagande av gemenskapens regelverk.
- Accept och implementering den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.⁴⁹

Inte någon av de tre staterna hade några problem att leva upp till kriterierna som fastställdes. Trots det fanns en oro hos kommissionen om förenligheten mellan staternas neutralitet och det sista villkoret om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Under förhandlingarna gjordes dock ett gemensamt uttalande att länderna skulle bli aktiva medlemmar inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.⁵⁰ Alla parter var nöjda med förhandlingarna och anslutningsfördragen signerades i juni 1994 av Sverige, Österrike och Finland, och den 1 januari 1995 anslöts länderna till unionen.

3.4 Femte utvidgningen - Öststaterna

3.4.1 Inledning

Kollapsen av socialistisk politik och centralstyrning i slutet av 1980-talet skapade möjligheten eller kanske rent av nödvändigheten att omvandla

---

⁴⁹ Europeiska unionens bulletin, supplement 3/92, s. 11f.

⁵⁰ Miles, s. 72.

Europa. Länderna själva såg ett inträde i unionen som äventyrligt och ofrånkomligt men även som en meningsfull uppgift, men de båda Europahalvorna märkte rätt så snart att 40 års separation hade gjort dem olika.

3.4.2 Förhållandet mellan gemenskapen och Östeuropa mellan 1985 och 1989

Europeiska gemenskapen hade mycket lite kontakt med Comeconstaterna före mitten på 1980-talet.⁵¹ Detta kan ha berott på en rad olika orsaker. För det första var handeln mellan staterna och EG mycket svag trots att EG var den mest betydelsefulla handelspartnern för staterna. Dessutom vägrade Sovjet att erkänna gemenskapen, de ansåg att EG hade ett fientligt förhållningssätt mot socialistiska staters intresse. Här kan tilläggas att EG inte ville ge Comeconstaterna status och internationell legitimitet som likställd med EG.⁵²

1985 blev Mikhail Gorbachev generalsekreterare för kommunistpartiet i Sovjet och relationerna mellan EG och central- och öststaterna kom in i en mer konstruktiv fas. Gorbachev visade tidigt att han ville etablera en dialog med EG och hoppades att säkerställa gynnsamma handelsöverenskommelser för att få till stånd ekonomiska och politiska reformer i Sovjet fastän EG inte hade liknande ekonomiska intressen. Han ansåg att EG agerade som en politisk enhet i världsangelägenheter och såg att tiden var kommen att normalisera förhållandet mellan EG och CMEA (Council of Mutual Economic Assistance även Comecon).⁵³ Europeiska rådet skrev i sitt beslut från mötet i Strasbourg den 8-9 december 1989 att:

---

⁵¹ Comecon var det tidigare kommunistiska handelsblocket.

⁵² Gower, s. 284.

⁵³ Torreblanca, s. 29.

”Each day in central and eastern Europe change is asserting itself more strongly. Everywhere a powerful aspiration toward freedom, democracy, respect of human rights, prosperity, social justice and peace is being expressed. The people are clearly showing their will to take their own destiny in hand and to choose the path of their development. Such a profound and rapid development would not have been possible without the policy of openness and reform led by Mr. Gorbachev. Expressing the feelings of the people of the whole Community, we are deeply gladdened by the changes taking place. These are historic events and no doubt the most important since the Second World War.”⁵⁴

Den gemensamma deklARATIONEN från juni 1988 mellan EG och Comecon om upprättandet av officiella förbindelser mellan dessa båda parter möjliggjorde ingåendet av ett handels- och ekonomiskt samarbetsavtal mellan EG och länderna i Öst- och Centraleuropa.⁵⁵ Så fort deklARATIONEN var signerad förlorade dock EG intresset i Comecon och ingick bilaterala avtal med enskilda Comeconstater. EG försökte på detta sätt försvaga Sovjets inflytande över länderna och avtalen sågs som en belöning för deras självständighet gentemot Sovjet. Mellan 1988 och 1989 ingick EG avtal om handel- och ekonomiskt samarbete med Ungern och Polen som gick mot pluralistiska demokratier och marknadsekonomier. Dessa avsiktligt generösa handelsavtal med bl.a. stöd till ekonomiska reformer fick den önskade effekten att uppmuntra andra länder att följa liknande politiska och ekonomiska mönster. Under 1990-talet ingick alla förutvarande Comeconstater liknande handels- och samarbetsavtal med EG.⁵⁶

Händelserna i öst 1989 ledde till att järnridån och kommunismen föll i Sovjetunionen och i östra Europa och fick till följd att det blev en

---

⁵⁴ Conclusions of the Presidency, European Council in Strasbourg – 8 and 9 December 1989. DOC/89/3, Date:09/12/1989.

⁵⁵ Se EGT 1988 L 157/35. Dessa avtal består ej längre eftersom de har ersatts med antingen frihandelsavtal eller associationsavtal.

⁵⁶ Torreblanca, s. 21 ff; Gower, s. 285.

sönderdelning av Comecon (som upphörde att existera 1991). När handelsrelationerna mellan staterna bröts svarade gemenskapen med att underlätta marknadstillträdet för varor från stater med bilaterala förmåner. Trots förmånerna ansåg sig öststaterna orättvist behandlade. De tyckte att de konkurrensframhävande produkter som de producerade såsom jordbruksprodukter, textil och stål blev föremål för EG: s mest tullskyddade åtgärder såsom kvoter, tariffer och stringenta antidumping åtgärder.

3.4.3 Medlemskap

Kollapsen av kommunismen och slutet på Kalla kriget kan trots allt ses som en början på historiska tillfällen för fred och välstånd i Europa. Nu vände sig de nya demokratiska regeringarna i Central- och Östeuropa till sina rika grannar i väst för att få ekonomisk hjälp. Intresset för ett medlemskap i EG var stort. 1990 deklarerade de nya regeringarna i Ungern, Polen och Tjeckoslovakien att anslutning till EG var ett utav deras huvudmål. De ansåg att ett medlemskap i EG skulle vara den bästa garantin för deras framtida politiska stabilitet och ekonomiska välfärd. Den första reaktionen från EG och medlemsstaterna var att fullt medlemskap för någon av de nya demokratierna inte var möjligt inom en snar framtid. EG var i början på 90-talet upptagen med bl.a. debatten om den inre marknaden och om EMU och med Östtysklands integration i EG efter Berlinmurens fall, Östutvidgningen kom därför i skymundan. Bl.a. var det omfattande svårigheter i omvandlingen från plan till marknadsekonomi som gjorde att integreringen av länderna i EG: s interna marknad verkade avlägset.⁵⁷ Fram till sommaren 1991 var den allmänna uppfattningen i Bryssel att ingen av de f.d. Comeconstaterna skulle betraktas som kandidatländer förrän eventuellt i början av nästkommande sekelskifte. När så Moskva drabbades av en statskupp 1991 och när den begynnande entusiasmen för en reform var hotad av ekonomisk nedgång i både EG och central- och östländerna beslöt EG att

---

⁵⁷ Grower, s. 289.

åtminstone några länder skulle tas under dess beskydd. Dessutom ville man minska risken för socialt och etniskt missnöje som en industriell rekonstruktion i öst medförde. EG började därför 1990 förhandlingar om ingående av Europaavtal med av de nya demokratierna i öster. Med Europaavtal avses en särskild typ av associeringsavtal som ingåtts mellan Europeiska unionen och vissa länder i Central- och Östeuropa.⁵⁸ Under 1990-talet ingick samtliga öst- och centraleuropeiska samt baltiska kandidatländer Europaavtal med EU. Avtalens syfte är att förbereda de associerade länderna för medlemskap i Europeiska unionen.⁵⁹ De bygger på att principerna för mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstat och marknadsekonomi respekteras och det var först här som dessa principer blev förutsättningar för ingående av Europaavtal. Senare blev dessa principer även ett krav för medlemskapsanslutning i EU (se avsnitt 4.2).

Efter att ha uppmuntrat öststaterna till ekonomiska- och politiska reformationer var kommissionens nästa utmaning att säkerställa framgångarna och hjälpa länderna återvända tillbaka till väst.

Medlemsstaterna och kommissionen var oense om vilka stater som skulle erbjudas associeringsavtal. Till slut föreslog man att de länder, där fria och rättvisa demokratiska val hade hållits och ekonomiska reformer utarbetats, skulle få förmånen att ingå associeringsavtal med EG. På EU-toppmötet i Dublin i april 1990 kom rådet överens om att ett förslag till Europaavtal, med de länder som närmade sig demokratier och marknadsekonomier skulle slutföras.⁶⁰ Förutsättningarna var dock klara: om ett land inte uppfyllde kraven på demokrati och marknadsekonomi så kunde ett Europaavtal skjutas upp. I augusti 1990 kom avtalsförslagen. Kommissionen var noggrann med att betona att Europaavtalen inte innebar något löfte om framtida medlemskap i unionen och inte heller avtalens mål. Det var meningen att

---

⁵⁸ Artikel 310 EG är den rättsliga grunden för associeringsavtalen.

⁵⁹ EU-Karnov 1998/99, s. 2461.

⁶⁰ Conclusions of the Presidency, European Council in Dublin – 28 April 1990. DOC/90/1, Date:28/04/1990.

Europaavtalen skulle ha ett värde i sig självt.⁶¹ Europaavtalen skulle gå längre än handels- och samarbetsavtalen gjorde och innebära en politisk- och ekonomisk dimension.⁶²

En distinktion mellan länder som kunde och inte kunde uppfylla förutsättningar för ingående av Europaavtalen sattes igång och de första länderna som 1991 kom att teckna Europaavtal med gemenskapen var Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. 1993 tecknades avtal med Rumänien och Bulgarien. Samtliga öst- och centraleuropeiska samt baltiska kandidatländer har under 1990-talet ingått så kallade Europaavtal. Kritiken från avtalsländerna mot förhandlingar av Europaavtalen var starka på grund av dels att länderna tidigt hade förklarat att medlemskap i unionen var ett av deras huvudmål dels att konkurrenskraftiga produkter var föremål för olika tullskyddade åtgärder. Under avtalsförhandlingarna mjuknade attityden till någon slags utfästelse för framtida medlemskap i avtalen. Trots att inte Europaavtalen ger någon automatisk rätt till medlemskap skrevs det till slut in i preamblen till Europaavtalen till Polens, Tjeckoslovariens och Ungerns avtal.⁶³

När Europaavtalen trädde i kraft 1994-1995 hade man nått en milstolpe för utvecklingen mellan EU och de fördragsslutande länderna. EU ville ”återföre” central- och östländerna med övriga Europa eftersom de hade visat en vilja till både politisk och ekonomisk reformering av sina samhällen sedan slutet på 1980-talet. Europaavtalen innebar ett delmål i staternas strävan efter medlemskap och för EU: s räkning innebar det att fred och säkerhet kunde tryggas med grannländerna. Det är viktigt att komma ihåg att EG stödde reformerna som var på väg i öst för att nya konflikter skulle

---

⁶¹ Commission of the EC, *Association agreement with the countries of Central and Eastern Europe: a general outline*, COM(90) 398, final, Brussels.

⁶² Commission of the EC (1992), *Association Agreement with Poland, Czechoslovakia and Hungary*, Background Brief, Brussels.

⁶³ Commission of the EC (1992), *Association Agreement with Poland, Czechoslovakia and Hungary*, Background Brief, Brussels.

undvikas och för att grunden skulle läggas för framtida framgång mot en djupare och permanent gemensam relation.⁶⁴

Rådet ansåg att Europaavtalen var verktyget som unionen tänkte stötta och uppmuntra för att nå politisk stabilitet och ekonomisk tillväxt i Östeuropa. För att stärka länken mellan union och länderna skulle avtalen implementeras snabbt. Rådet beslöt att en strategi skulle tas fram för att förbereda samarbetsländerna för anslutning till unionen på nästkommande möte i Köpenhamn, där rådet uttalade att de med EU associerade länderna som så önskade skulle få bli medlemmar i unionen.⁶⁵ Mötet har haft stor betydelse och kan ses som det egentliga avstampet för EU: s östutvidgning.

3.4.4 Strategi för anslutning

Anslutningen av ett land sker gradvis. EU har tagit fram en strategi för anslutningen. För central- och öststaterna ingicks först Europaavtal. Avtalen kan ses som ett förberedande steg inför ett framtida EU-medlemskap. Ett annat led i strategin inför anslutningen är partnerskap. Detta består av en ram för hur EU och kandidatlandet skall samverka och vilka reformer som landet skall inrikta sig på. EU skall hjälpa länderna att nå målet att uppfylla medlemskapskriterierna. Förutom ingående av Europaavtal och partnerskap ger EU ekonomiskt stöd till de blivande medlemsstaterna genom projektet PHARE som är EU: s biståndsprogram för kandidatländerna. Inriktningen på biståndet har ändrats i takt med att Europas enande har ändrat karaktär. Idag koncentreras biståndet till hjälp till uppbyggnad av ländernas institutioner (för att skapa en fungerande offentlig förvaltning) samt till näringslivet och infrastrukturen, och som ett inledande moment i anslutningsprocessen skall EU: s gemensamma regelverk gås igenom med

---

⁶⁴ Commission of the EC (1995), *The Europe Agreement with Poland, Hungary, Romania, Bulgaria and the Czech and Slovak republics*, Background report, B11/95 .

⁶⁵ Conclusions of the Presidency, European Council in Edinburgh – 11 and 12 December 1992. DOC/92/8, Date 13/12/1992.

länderna. För de länder som kan ha problem med någon/några regler kan det bli aktuellt med omförhandling. Ett land kan få övergångsregler på olika områden.⁶⁶

Medlemskapsförhandlingarna förs mellan kandidatlandet och EU: s medlemsstater. Det är under dessa medlemskapsförhandlingar som villkoren för ett land ställs upp och det bestäms hur de eventuella övergångsreglarna skall utformas. Europaparlamentet skall ge sitt samtycke till de så kallade anslutningsfördragen och medlemsstaterna måste godkänna dem.

Framstegen i en stats anslutning beror först och främst på hur snabbt kandidatländerna kan anpassa sig till regelverket – en omständighet av stor betydelse. Varje land bedöms efter sina egna meriter.⁶⁷

Medlemskapsförhandlingar med central- och öststaterna, har påbörjats i omgångar. Ungern och Polen var de första länderna som ansökte om medlemskap i EU, året var 1994. 1995 ansökte Rumänien, Slovakien, Lettland, Estland, Bulgarien och Litauen om anslutning, medan Slovenien och Tjeckien ansökte året därpå. I mars 1998 påbörjade Ungern, Polen, Estland, Tjeckien och Slovenien sina medlemskapsförhandlingar med EU. I februari 2000 påbörjade Lettland, Litauen, Slovakien, Rumänien och Bulgarien sina förhandlingar.

Cypern och Malta ansökte om medlemskap i EU 1990. Cypern började medlemskapsförhandlingar i mars 1998, Malta i februari 2000, efter att ha lagt medlemskapsansökan på is 1996. Turkiet ansökte om medlemskap i EG 1987.

Respektive lands inträde i EU avgörs av takten i medlemsförhandlingarna och det egna landets reformarbete. Det är meningen att alla länder skall ha samma chans att bli medlemmar snabbt om man uppfyller EU: s krav.

---

⁶⁶ *Ett enat Europa: om Sverige och EU: s utgivning* (red. Jeanette Neij, John Murray, Marie-Helene Lindblom), Stockholm 2000, s. 22-24.

⁶⁷ *Ett enat Europa: om Sverige och EU: s utgivning* (red. Jeanette Neij, John Murray, Marie-Helene Lindblom), Stockholm 2000, s. 26f.

4 Förutsättningar för medlemskap

4.1 Vägen till medlemskap

Utvidgningen har aldrig varit en politiskt lätt uppgift. Detta gäller både anslutningsförhandlingarna och de nödvändiga anpassningarna i det nya medlemslandet. Eftersom varje land bedöms efter sina egna meriter kan det ta olika lång tid för de olika kandidatländerna att anslutas.

Ända sedan 1950-talet har EG varit positiv till en utvidgad gemenskap. Det har dock alltid funnits förutsättningar för ett medlemskap. Vägen till ett medlemskap i EU är lång och komplicerad. Kort beskrivit så skall ett land först ingå diplomatiska förbindelser med unionen, olika handels- och samarbetsavtal ingås och ett associationsavtal utarbetas.⁶⁸ En medlemskapsansökan måste lämnas in till rådet, som därefter skall få ett utlåtande av europeiska kommissionen (s.k. avi) och ett samtycke från parlamentet. Inför varje utvidgning har det ställts upp krav som en blivande medlemsstat måste uppfylla för att få anslutas i gruppen. I den föreliggande utvidgningen skall öststaterna uppfylla vissa kriterier (se nedan) som rådet ställt upp. Kommissionen undersöker hur pass väl länderna uppfyller dessa kriterier och när de gör det inleds en formell anslutningsförhandling med kandidatlandet i fråga. I ett avtal mellan kandidatlandet och medlemsstaterna skall villkoren för medlemskap, eventuella övergångsperioder och anpassningar av fördraget om Europeiska unionen, fastställas. Avtalet träder i kraft när alla medlemsstater ratificerat avtalet.⁶⁹ Något som kan vara värt att poängtera är att rådet måste enhälligt besluta om ett land skall antas som

---

⁶⁸ En särskild typ av associationsavtal som ingås mellan EU och en stat med stöd av artikel 310 i EG-fördraget.

⁶⁹ Danta, D. och Hall, D.: "Introduction", I: *Europe goes east, EU enlargement, diversity and uncertainty*, London 2000, s. 9.

medlem i unionen. Detta innebär att om en medlemsstat är emot en viss stats anslutning kan denna lägga in ett veto och sätta stopp för anslutningen. Som en följd av detta finns ingen garanti för att en stat skall upptas som medlem i unionen. En stats rätt att ansöka om anslutning innefattar inte någon rätt att anslutas.

4.2 Köpenhamnskriterierna

Villkor för EU-inträde bygger på fördrag (se avsnitt 4.3), som säger att varje stat får ansöka om att bli medlem. I fördragen sägs också att det bara kan ske på vissa villkor som EU-länderna och ansökarländerna ska enas om. När EU-ländernas stats- och regeringschefer träffades i Köpenhamn den 21-22 juni 1993 enades de om vilka villkor som skulle gälla för blivande EU-länder.⁷⁰ Den största delen av dessa kriterier är redan inarbetade i fördraget om Europeiska union.

Enligt besluten som togs i Köpenhamn välkomnade Europeiska rådet de modiga ansträngningar som tagits av Central- och Östländerna att modernisera sina ekonomier och försök att säkerställa en snabb omvandling till marknadsekonomier. Gemenskapen och dess medlemsstater gav löfte om stöd till denna reformprocess. Fred och säkerhet i Europa ansågs bero på framgången av dessa ansträngningar.

Rådet tog beslutet att de länder i Central- och Östeuropa som önskade bli medlemmar i unionen också skulle bli det, men de skulle uppfylla de ekonomiska och politiska kriterier som skulle ställas upp för varje ny medlemsstat. Anslutning kunde ske så snart ett kandidatland uppfyllde kriterierna för medlemskap. Dessa kriterier fastställde rådet enligt följande:

---

⁷⁰ Conclusions of the Presidency, European Council in Copenhagen – 21-22 June 1993. DOC/93/3, Date:22/06/1993.

- Politiska kriterier: länderna skall ha stabila institutioner som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter.
- Ekonomiska kriterier: länderna skall ha en fungerande marknadsekonomi, som klarar av att möta konkurrensen på EU: s gemensamma marknad.
- Övriga kriterier: länderna skall anta gemenskapens regelverk, inbegripet anslutning till politiska, ekonomiska och monetära mål som Europeiska unionen uppställt.

Unionens kapacitet att anta nya medlemmar och att upprätthålla styrkan av europeisk integration var också ett viktigt moment som beaktas i både unionens och kandidatländernas intresse.

Som jag har nämnt tidigare är det kommissionen som undersöker hur väl länderna uppfyller Köpenhamnskriterierna. För att fastställa om ett kandidatland uppfyller de politiska kriterierna görs en formell beskrivning av de politiska institutionerna i kandidatlandet och hur en demokrati skall fungera i praktiken. Det är viktigt att landet i praktiken kan fungera som en demokrati och inte bara erkänner demokratiprincipen och rättsstatsprincipen ”på papper”. Kommissionen undersöker om det finns grundlagar som garanterar de demokratiska friheterna (t.ex. religionsfrihet, yttrandefrihet och politisk pluralism), om det finns demokratiska institutioner och oberoende rättsliga och konstitutionella myndigheter och om landet håller fria och rättvisa val.⁷¹

För att visa att ett land respekterar mänskliga rättigheter skall man ansluta sig till Europarådets konvention om skyddet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter med tilläggsprotokoll, detta är ett krav som alla kandidatländer uppfyller. Vad det gäller respekt och skydd av minoriteter är

---

⁷¹ Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97, s. 40.

det en förutsättning för demokratisk stabilitet att minoritetsbefolkningen i olika länder integreras i samhället. Europarådet har antagit ramkonventioner och rekommendationer om skyddet av minoriteter. Alla länder har dock inte antagit dessa.⁷²

För att undersöka om det första ekonomiska kriteriet, en fungerande marknadsekonomi, råder i ett land måste vissa krav som kännetecknar en marknadsekonomi vara uppfyllda. Det skall råda jämvikt mellan utbud och efterfrågan. Hinder för marknadsin- och utträde ska undanröjas. Det skall finnas ett fungerande rättsystem där lagar och kontrakt kan göras gällande. Makroekonomisk stabilitet, tillräcklig prisstabilitet och hållbara offentliga finanser skall uppnås. Det ska föreligga enighet om grundvalarna för den ekonomiska politiken. Till sist skall det finnas en utvecklad finanssektor. Det andra ekonomiska kriteriet är att kandidatlandet skall ha en förmåga att stå emot konkurrenstryck och marknadskrafter inom unionen. För att detta krav skall uppnås skall det finnas en miniminivå av konkurrenskraft. Kriterierna granskas tillsammans och den framtida utvecklingen skall bedömas, vilket ofta stöter på svårigheter. En nyckelfråga blir om företagen har förmåga att anpassa sig och om omvärlden stöder företagets anpassning. Hänsyn skall tas till om det finns en fungerande marknadsekonomi med makroekonomisk stabilitet och om det finns tillgång på human- och realkapital, inklusive infrastruktur, utbildning och forskning inom det området. Vidare skall fastställas vilken påverkan regeringens politik och lagstiftning har på konkurrenskraften. Kandidatländernas grad av handelsintegration med unionen som uppnås före utvidgningen, och med vilken takt, skall kartläggas. Andelen små företag i kandidatländerna skall granskas bl.a. för att små företag brukar ha större nytta av förbättrad marknadstillgång.⁷³

De andra övriga kriterierna, som fastställdes i Köpenhamn var bl.a. att målen för den politiska och ekonomiska och monetära unionen skulle följas.

---

⁷² Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97, s. 41.

När staterna ansökte om medlemskap accepterade de målen i EU-fördraget, inklusive politiska, ekonomisk och monetär union. Kandidatländerna kommer inte att kunna ansluta sig till euroområdet i anslutning till inträdet utan det kommer att ske senare. De har genom sitt handlande och genom politiska dialoger förklarat att de kommer att bidra till att unionen agerar effektivt när det gäller den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.⁷⁴

Kandidatländerna måste dessutom anta och genomföra gemenskapens regelverk. Liksom vid tidigare utvidgningar har Europeiska rådet avfärdat tanken på medlemskap för stater som enbart delvis antagit gemenskapens regelverk. En medlemsstat har kunnat få viss tid på sig att anpassa sig till gemenskapsrätten men inga permanenta undantag har varit acceptabla. Regelverket skall vara infört på nationell nivå senast vid inträdet i unionen. Detta är en särskilt stor utmaning för de Central- och Östeuropeiska staterna. När EU utvidgades med Sverige, Finland och Österrike hade dessa tre stater sedan länge varit demokratiska stater med väl utvecklade rättsstatsprinciper, och delar av deras lagstiftning var redan EU-anpassade. För Central- och Östeuropa är läget helt annorlunda.

Kandidatländerna måste ha administrativ och rättslig förmåga att tillämpa regelverket. De ska transponera regelverket i nationell rätt. För att reglerna skall kunna tillämpas på rätt sätt krävs moderna förvaltningar som kan genomföra och genomdriva lagstiftningen. För kandidatländerna innebär detta att det krävs nya administrativa strukturer och ett rättssystem som säkerställer att lagen efterlevs. Det är bl.a. viktigt att domstolarna kan tillämpa gemenskapsrätten, och då krävs det att domarna i domstolarna, är utbildade i gemenskapsrätten.⁷⁵

---

⁷³ Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97, s. 43.

⁷⁴ Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97, s. 44.

⁷⁵ Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97, s. 46.

4.3 Artikel 49 och artikel 6 EU

Klargörande för medlemskapskriterierna i fördragen är ett svar på förändringarna i central- och öststaterna i slutet på 1980-talet. För att inte ansluta potentiella medlemsstater som inte var redo antogs vissa kriterier som skulle vara uppfyllda innan ett ansökarland kunde inleda anslutningsförhandlingar med gemenskapen.

En stat som vill ansöka om medlemskap i unionen kan göra det enligt artikel 49 EU. Artikelns stadgar:

”Varje europeisk stat som respekterar de principer som anges i artikel 6.1 får ansöka om att bli medlem av unionen. Ansökan skall ställas till rådet, som skall besluta enhälligt efter att ha hört kommissionen och efter samtycke av Europaparlamentet, som skall fatta sitt beslut med absolut majoritet av sina ledamöter.

Villkoren för att upptas som medlem och de anpassningar av fördragen som unionen bygger på, som därigenom blir nödvändiga, skall fastställas i ett avtal mellan medlemsstaterna och den ansökande staten. Detta avtal skall föreläggas samtliga avtalsslutande stater för ratifikation i överrensstämmelse med deras konstitutionella bestämmelser”.

Central- och östländerna har ansökt till unionen enligt artikel 49 som alltså är den rättsliga grunden för att en stat skall få ansluta sig till EU.⁷⁶ Enligt såväl artikel 49 som f.d. artikel O skall en medlemskapsansökan avse medlemskap i unionen och gemenskapssamarbetet i dess helhet.⁷⁷

I artikel 49 finns ett kriterium som måste vara uppfyllt. Den ansökande staten måste vara en europeisk stat. Detta är ett ursprungligt krav som har funnits med ända sedan upprättandet av EKSG 1951. Europeiska kommissionen har uttalat sig om innebörden av beteckningen europeisk

---

⁷⁶ Enligt f.d. artikel 237 stadgade en anslutning till EEG men enligt f.d. artikel O måste en ansökan avse medlemskap i unionen och gemenskapssamarbetet i dess helhet.

⁷⁷ I motsats till f.d. artikel 237 EG-fördraget som stadgade en anslutning till EEG och f.d. artikel 98 EKSG-fördraget som stadgade en anslutning till EKSG och f.d. artikel 205 Euratom-fördraget som stadgade en anslutning till Euratom samarbetet.

stat.⁷⁸ Det finns en geografisk och en historisk begränsning innefattat i begreppet. Den geografiska begränsningen är att staten skall ha geografisk anknytning till Europa. Den historiska begränsningen utgörs av att staten ifråga skall ha en bakgrund i Europas historiska och kulturella värden⁷⁹.

Det har gjorts ett tillägg till artikel 49 (som inte fanns i artikel O) som stadgar att ansökarstaten måste respektera de principer som anges i artikel 6.1 för att få ansöka om att bli medlem av unionen. Artikel 6.1 stadgar att unionen bygger på principerna om frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt på rättsstatsprincipen, vilka är gemensamma för medlemsstaterna. Dessa principer framhävs även i unionsfördragets ingress och får enligt kommissionen inte bli föremål för debatt när en stat ansöker om medlemskap. Den ansökande staten måste därför även uppfylla dessa förutsättningar.⁸⁰ Enligt artikel 6.2 skall unionen ”som allmänna principer för gemenskapsrätten respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna” från 1950 ”och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner”.⁸¹ Detta får till följd att EU skall respektera både de rättigheter som garanteras i den Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter och de som kan härledas ur medlemsstaternas konstitutioner. Dessa rättigheter erkänns enligt artikel 6 som allmänna rättsprinciper inom EG-rätten, vilket innebär att de i princip är tillämpliga i alla EG-rättsliga sammanhang och aldrig kan negligeras, vare sig av EG-domstolen eller av medlemsstaternas nationella domstolar eller för den delen av EU:s egna normgivande institutioner.⁸²

---

⁷⁸ Europaparlamentsfråga H-289/87, EGT Debatter 2-356/172.

⁷⁹ Europeiska rådet har avslagit en medlemskapsansökan från Marocko p.g.a. att det inte uppfyllde kriteriet om europeisk stat. Se bulletin 7/8-1987, punkt 2.2.35.

⁸⁰ EU-Karnov 1998/99, s. 2586, not 9.

⁸¹ En stat måste ha ett demokratiskt statskick och en trovärdig vilja och förmåga att respektera grundläggande fri- och rättigheter för att kunna bli medlem i Europarådet, se Danelius, H.: *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, Stockholm 2000, s. 21.

⁸² Nergelius, J.: *Konstitutionellt rättighetsskydd: svensk rätt i ett komparativt perspektiv*, Stockholm 1996, s. 488.

Om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna blir en del av gemenskapsrättens regelverk (acquis), skall en medlemsstat anta stadgan men än så länge är stadgan ett politiskt dokument. Stadgan anses komma stärka de fortfarande svaga demokratierna i Central- och Östeuropa. Men det har också uppstått farhågor om att stadgan kan sätta hinder i vägen för kandidatländernas väg till EU-medlemskap genom att ge staterna nya skyldigheter.⁸³

I ingresserna till fördraget om Europeiska unionen och EG-fördraget föreskrivs ytterligare två principer som inte finns inskrivna i artikel 6 utan är uttryck för de ideal som medlemsstaterna är ense om. Dessa principer om öppen marknadsekonomi med fri konkurrens och samhörighetsprincipen skall ligga till grund för samarbetet.⁸⁴ Den förra principen har som målsättning en inre marknad med fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital där fri konkurrens skall råda. Den senare principen kompletterar principen om öppen marknadsekonomi med fri konkurrens och innebär att man skall sträva efter att minska skillnaderna mellan de olika områdenas utvecklingsnivåer. För detta ändamål har det inrättats fonder och dessutom avsatts ekonomiska resurser för att tillvarata samhörighetsprincipen. I samband med östutvidgningen kommer dessa fonder att tas i bruk.⁸⁵

Granskningen som kommissionen gör av kandidatländernas väg mot att uppfylla Köpenhamnskriterierna anser författaren Andrew Williams vara ett särskiljande förfaringsätt. Han tar ett exempel där kandidatländer utsätts för granskning av mänskliga rättigheter i landet i samband med anslutningen i EU. Ett argument som brukar föras för att en viss nivå av granskning och ingripande är, att granskningen och ingreppen är nödvändiga för att få kandidatländerna i linje med existerande bestämmelser i EU (även om det bara gäller att uppfylla gemenskapsrättens regelverk). Williams grunder mot detta argument är för det första, att de rättigheterna som granskas har inte

---

⁸³ Gower, s. 226-227.

⁸⁴ Se artiklarna 2 och 4 EG och artikel 2 EU.

⁸⁵ Danska EU-Karnov 1999, s. 58.

samma prioritet i EU: s interna angelägenheter. Exempelvis anser Williams att det ställs högre krav på ansökarländerna när det gäller minoriteters rättigheter i jämfört med medlemsstaterna detta anser Williams ger ett dubbelt budskap. För det andra besitter granskningsmetoden och den praktiska tillämpningen i anslutningsprocessen inget prejudikat i EU: s konstitutionella struktur. Detta senare argument kräver en förklaring. Unionens rätt att blanda sig i medlemsstaternas inre angelägenheter kan ifrågasättas med tanke på dess kompetens och jurisdiktion. Rådet har uttalat sig om principen att inte ingripa i en stats inre angelägenheter och kom fram till att så inte är förhållandet om unionen uttrycker oro om ett land kränker mänskliga rättigheter och begär att dessa säkras. Artikel 7 EU tillåter någon form av sanktion till medlemsstater som bryter mot mänskliga rättigheter. Tillämpningen och räckvidden är mer begränsad än den som antagits för kandidatländerna i sina processer före anslutningen. Det är möjligt att kravet på skyddsnivån för mänskliga rättigheter för en ansökarstat är högre än medlemsstaternas. Denna skillnad märks även eftersom anslutningsprocessen enligt artikel 49 är föremål för domstolsgranskning medan artikel 6 och artikel 7 (som rör medlemsstaterna) inte är det.⁸⁶

Enligt Williams krävs det en trovärdig policy för mänskliga rättigheter, ensidighet och dubbelmoral måste undvikas. Om detta skulle appliceras i praktiken skulle ingen granskning av mänskliga rättigheter göras i anslutningsprocessen utan endast ett krav på att kandidatländerna antar gemenskapsrättens regelverk som innefattar att anta Europakonventionen om mänskliga rättigheter och dessutom EU: s stadga om de grundläggande rättigheterna och kravet på att ansluta sig till Europarådet, anser Williams.

---

⁸⁶ Williams, Andrew: "Enlargement of the Union and human rights conditionality: a policy of distinction?". I: *E. L. Rev.* 2000 s. 610-616.

4.3.1 Möjligheterna till en domstolsgranskning av en anslutning och sanktionsbestämmelser

EG-domstolen kom i mål 93/78 Mattheus mot Doego fram till att frågan om ett ansökarland uppfyller villkoren i artikel 49 EU är av politisk natur och torde inte kunna göras till föremål för EG-domstolens prövning. Domstolen har dock formell kompetens att pröva frågor enligt artikel 49 EU.⁸⁷

I målet Mattheus mot Doego⁸⁸ lämnade den nationella domstolen Amtsgericht i Essen, in en begäran om förhandsavgörande till EG-domstolen och ställde därmed tre frågor om tolkningen av f.d. artikel 237 i EG-fördraget som går ut på att få besked om Spaniens, Portugals och Greklands anslutning till Europeiska gemenskaperna är omöjlig på gemenskapsrättsliga grunder.

Frågorna har sin grund i ett avtal som köpman Mattheus och företaget Doego slutit. Enligt avtalet skulle köpmannen Mattheus utföra en marknadsundersökning i Spanien och Portugal om jordbruksprodukter för företaget Doegos räkning. En av avtalsklausulerna löd enligt följande:

"Detta avtal är bindande under en period på fem år. Uppdragsgivaren (Doego) har rätt att häva avtalet för den händelse anslutningen skulle visa sig vara, faktiskt eller rättsligt, ogenomförbar. Frågan om anslutningen är rättsligt ogenomförbar skall avgöras av Europeiska gemenskapernas domstol. Om avtalet hävs på giltiga grunder förlorar uppdragstagaren rätten till ersättning för omkostnader. Tvist om detta avtal skall upptas vid domstolarna i Essen."

Doegos hävde avtalet under åberopande av klausulen, varefter Mattheus väckte talan mot Doegos för att få ersättning för sina omkostnader.

---

⁸⁷ EU-Karnov 1998/99, s. 2586.

⁸⁸ 93/78 Lothar Mattheus mot Doego Fruchtimport und Tiefkühlkost eG (REG 1978, s 2203).

I sin begäran om förhandsbesked ville den nationella domstolen ha svar på 1) om f.d. artikel 237 i EG-fördraget kunde tolkas på det sättet att artikeln innehöll några materiella rättsliga begränsningar (utöver de i artikeln) för tredje stats anslutning till EG och 2) vilka de begränsningar i så fall var och 3) om Spaniens, Portugals och Greklands anslutning till Europeiska gemenskaperna var omöjlig inom en överskådlig framtid på gemenskrättsliga grunder.

EG-domstolen svarade att kompetensfördelningen i artikel 177 i EG-fördraget (nu art. 234 EG) är tvingande, den kan inte ändras, eller utövat av respektive behörighet hindras, genom t.ex. sådana avtal mellan privatpersoner som syftar till att tvinga medlemsstaternas domstolar att begära ett förhandsavgörande genom att frånta dessa möjligheten att självständigt använda det utrymme för skönsrättslig bedömning som artikel 177 andra stycket ger dem.

EG-domstolen fastställde att artikel 237 stadgade ett förfarande för vad som krävs för att ett land skall antas som medlem. Villkoren för anslutningen skall utarbetas av de institutioner som anges i artikeln och kan inte på förhand regleras genom ett domstolsavgörande.

Enligt domstolen var det inte möjligt att inom ramen för ett förhandsavgörande (art.177) uttala sig om form eller innehåll för de villkor för anslutning som eventuellt kommer att antas och saknade därför behörighet att svara på de frågor som Amtsgericht ställde.

4.4 Anslutningsfördragets förutsättningar för medlemskap

Villkoren för medlemsstater framgår av de fördrag som utarbetats varje gång en stat anslutits. I anslutningsfördraget finns de grundläggande bestämmelserna medan i anslutningsakten finns de anpassningar och

övergångsbestämmelserna som arbetats fram.⁸⁹ I princip ser de nuvarande medlemsstaternas anslutningsfördrag rörande förutsättningarna för anslutning likadana ut.

Det finns tre principer för anslutning som speglar sig i anslutningsfördragets artiklar. Den första principen är att en medlemsstat är bunden av de bestämmelserna i de ursprungliga fördragen och av de rättsakter som antagits av gemenskapens institutioner före anslutningen samt alla andra frågor som omfattar gemenskapens arbete från dess start.⁹⁰ Den andra principen är en naturlig följd av den första nämligen att acceptera övergångsåtgärder. Huvudregeln är att medlemsstater inte beviljas permanenta undantag. Istället innehåller anslutningsfördragen tidsbegränsade övergångsbestämmelser. Varaktigheterna för dessa åtgärder varierar mellan 5-10 år.⁹¹ Den tredje principen föreskriver att om det inte stadgas i anslutningsfördraget eller i de ursprungliga fördragen får en bestämmelse i anslutningsfördraget inte upphävas, ändras eller återkallas.⁹² Det kan dock ske viss förmildring av artikel 6. Enligt artikel 7 ändras inte den rättsliga karaktären av den underordnade lagstiftningen som övergångsåtgärderna i anslutningsfördragen refererar till. Och enligt artikel 8 tillämpas inte artikel 6 på de bestämmelserna i anslutningsfördragen som påverkar eller som har som mål att modifiera eller upphäva bestämmelser av den underordnade lagstiftningen.⁹³

---

⁸⁹ EU-Karnov 1998/99, s. 21.

⁹⁰ Puissechet, s. 28. Denna princip ger uttryck för artiklarna 2, 3 och 4 i bilaga 1, beroende lite på vilken anslutningsakt man tittar på. Det är dock en princip som stadgas i samtliga länders anslutningsfördrag.

⁹¹ Puissechet, s. 30-31.

⁹² Puissechet, s. 31.

⁹³ Puissechet, s. 32.

5 Sammanfattning av förutsättningarna för medlemskap

Sammanfattningsvis har de fyra tidigare utvidgningarna bildat en metod som kallas ”the Classical Community Method”. Denna metod har fokuserat på att ansökarlandet skall acceptera *acquis communautaire* och där möjligheten till övergångsbestämmelser har funnits.

Den första principen är att kandidatlandet måste anta *acquis communautaire*.⁹⁴

Den andra principen handlar om att de formella anslutningsförhandlingarna fokuseras på praktiska möjligheter för kandidatlandet att anta *acquis communautaire*. Gemenskapen brukar lösa problemen som kan uppkomma i samband med antagandet av gemenskapens regelverk med att bl.a. använda övergångsperioderna, tidsbegränsningar för att avskaffa tullsatser och kvoter. Dessa åtgärder skall verka under sådana förhållanden att inga ändringar av gemenskapens regler får ske. Det kan dock ifrågasättas om ändring inte sker eftersom de tekniska anpassningarna är så långtgående. Grekland, Spanien och Portugal hade tekniska problem när de skulle anta regelverket. I Greklands fall bortsåg man ifrån detta och prioriterade hellre de politiska aspekterna av att anta Grekland som ny demokrati i gemenskapen med tron om att de ekonomiska problemen som anslutningen skulle innebära skulle klaras av. I Spanien och Portugals fall blev förhandlingarna långdragna på grund av de budgetära kostnaderna och att de specifika sektorkonsekvenserna var så stora.⁹⁵

---

⁹⁴ Preston, s. 452f.

⁹⁵ Preston, s. 453f.

Den tredje principen innefattar de problem som skapas genom de ökade ekonomiska olikheterna av en utvidgad gemenskap. Genom att skapa nya policy instrument täcker man över redan existerande instrument istället för att reformera dessa.

När en ny stat skall anslutas riskeras överenskommelser mellan medlemsstaterna att bli brutna om landets ekonomiska struktur inte passar med gemenskapens existerande mönster av utgifter och intäkter. Strikt tillämpning av regelverket orsakar antingen inhemska anpassningskostnader för redan existerande medlemsstater eller medför höga budgetkostnader för nya medlemmar. För att exemplifiera detta kan utvidgningarna med Storbritannien och Spanien tas som exempel. Storbritannien blev förargad när stora mängder av livsmedel importerades från billigare utomstående producenter, vilket ledde till höga budgetkostnader för Storbritannien. Ett annat exempel när strikt tillämpning av regelverket kan orsaka inhemska anpassningskostnader eller medför höga budgetkostnader var då Spanien skulle anslutas till EG. Landets jordbruksexport hotade att underminera de uppgörelser som träffats mellan medlemsstaterna och som stödde gemenskapens jordbrukspolicy. Detta medförde höga inrikes kostnader för Frankrike. Dessa exempel visar en av "the Classical Community Methods" svagheter.

I dessa situationer föredrar gemenskapen att utvidga de tekniska anpassningarna och förlänga övergångsperioderna, som får till följd att man överför anpassningskostnaderna på ansökarlandet samtidigt som gemenskapen lovar att omarbete reglerna så fort landet är medlem. Gemenskapen upprättar även ny policy och "köper" de svåraste intressena i ansökarlandet. Denna policy är en oundviklig konsekvens av gemenskapens historiska uppdrag av utvidgningarna. Detta kan vara ett sätt att undvika att revidera regelverket varje gång en ny medlemsstat ansluts.⁹⁶

---

⁹⁶ Preston, s. 454f.

Den fjärde principen handlar om att nya medlemsstater integreras i gemenskapens institutionella struktur på basis av begränsad anpassning och med löften om att mer fundamentala granskningar ska ske efter utvidgningen. Ett exempel här är EFTA-utvidgningen där rådet beslöt att förhandlingar med dessa länder kunde börja utan några institutionella ändringar, då dessa sköts på framtiden till 1996 års IGC (International Government Conference).⁹⁷

Den femte och sista principen innefattar påståendet att gemenskapen föredrar att förhandla med stater som redan har en relation med varandra. Exempelvis har de nuvarande medlemsstaterna haft avtal och politisk anknytning med varandra redan innan de blev medlemmar i EG/EU. Politisk anknytning länderna mellan är ingen garanti för framgång utan kan rentav hindra utvidgningsprocessen. Några exempel på detta är när den första utvidgningen skulle ske och det blev problem med Storbritanniens ansökan. De danska (och irländska) ansökningarna hade aldrig kunnat skiljas från Storbritanniens trots att Danmark och Irland kunde anta regelverken och senare också gjorde detta. I den andra utvidgningen med Grekland, förhindrade rådet en mera omfattande Medelhavslösning när det sa nej till kommissionens förslag om en pre-accession period. I den tredje utvidgningen saktades Portugals förhandlingsprocess ner eftersom Spaniens förhandlingar var svårare (det uppstod problem med att utveckla policyinstrument för att kunna hantera Medelhavsjordbruket). Den fjärde utvidgningen visar på en anslutningsgrupp med optimala likheter såsom EES och EFTA-samarbetet före anslutningen. Men hur blir det då med den femte utvidgningen? Geografiskt sätt är ansökarländerna utspridda. Det kan tänkas att det blir Malta och Cypern, de baltiska staterna samt de fyra Visegradländerna som kan bilda grupper.⁹⁸

---

⁹⁷ Preston, s. 455.

⁹⁸ Preston, s. 455f.

6 Avslutning

Syftet med min uppsats har varit att undersöka de villkor för medlemskap i EU som rådet fastställde i Köpenhamn 1993. Min avsikt har varit att jämföra med tidigare villkor för medlemskap. Om man jämför de medlemskrav som rådet beslutade i Köpenhamn med kraven som ställts på stater vid tidigare inträde ser man tydligt att kraven för medlemskap har ändrats till omfattning och innehåll och blivit hårdare. Innan jag analyserar kraven vill jag poängtera att under tiden som samarbetet förändrats och utökats med nya områden har EG/EU utvidgats med nya medlemsstater. Jag anser därför att det är en naturlig följd att medlemskraven har ändrats.

De olika kriterier som en stat måste uppfylla för att kunna bli medlem i unionen är både lagstadgade och icke lagstadgade. Det lagstadgade och kanske mest fundamentala är att ansökarstaten måste vara europeisk.⁹⁹ Ett annat kriterium enligt fördragen är att ansökarstaten måste respektera principerna om frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt rättsstatsprincipen.¹⁰⁰ Två icke lagstadgade krav har rådet enats om. Det ena rör landets ekonomi, närmare bestämt skall det finnas en fungerande marknadsekonomi. Det andra är antagandet av gemenskapens regelverk och innebär stora utmaningar för kandidatländerna.

Ända sedan den första utvidgningen av EG med Storbritannien, Danmark och Irland har kravet varit att de blivande medlemsstaterna antagit gemenskapsrättens regelverk. Detta är ett krav som fortfarande ställs och som alltså inte har ändrats under årens gång.

När det var dags för Medelhavsländerna att ansluta sig till gemenskapen på 1980-talet kom det politiska kriteriet att ställas på sin spets. Så länge

---

⁹⁹ Se artikel 49 EU.

länderna styrdes av totalitära regimer kunde de inte bli medlemmar. När länderna fick demokratiskt styre ansåg EG att ett medlemskap var viktigt främst av politiska skäl (behålla demokratin) och bortsåg kanske lite från de ekonomiska följderna som det skulle komma att innebära för EG att integrera länderna. Liksom för Grekland, Spanien och Portugal kommer det att innebära stora samhällsförändringar för öststaterna att uppfylla villkoren för medlemskap.

1993 trädde EU-fördraget i kraft. Enligt artikel F i Fördraget om Europeiska unionen (nu art. 6 EU i ändrad lydelse) skulle en ansökande stat uppfylla tre kriterier: en europeisk identitet, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Då Sverige, Österrike och Finland skulle ansöka om medlemskap skulle de att uppfylla kriteriet om respekt för mänskliga rättigheter. Detta var ett krav som inte tidigare hade ställts på en ansökarstat. Jag håller med Williams (se s. 45-46) när han menar att granskningen som kommissionen gör av öst- och centralstaternas mänskliga rättighetspolicy vid inträde till EU är diskriminerande. Enligt Williams finns det de som anser att en sådan granskning skulle vara nödvändig i processen att anta gemenskapsrättens regelverk. Varför skulle en sådan granskning vara nödvändig? Alla andra länder har antagit regelverket utan någon motsvarande granskning. Kan det vara ländernas historiska bakgrund som spelar in i EU: s inställning till granskning? Kanske vill EU undvika liknande ekonomiska följder som då Grekland, Spanien och Portugal anslöts. Är det en ny praxis som tillämpas på fattiga länder? Det är en fråga som vi säkert får svar på i framtiden då det är många länder som vill ansluta sig till EU. Jag kan tänka mig att granskningen saktar ner utvidgningsprocessen, och detta kan vara både negativt och positivt - negativt för staterna som vill anslutas så fort som möjlig, men positivt för EU som får längre tid på sig att anpassa unionen för en medlemskrets på över 20 medlemmar.

---

¹⁰⁰ Se artikel 6 EU och Köpenhamnskriterierna (avsnitt 4.2).

I de flesta sammanslutningar så finns det vissa medlemskrav som skall vara uppfyllda. Medlemskraven är ett uttryck för gruppens gemensamma vilja. För att samarbetet skall fungera väl och för att gruppen skall kunna vidareutvecklas krävs vissa egenskaper hos medlemmarna. Ett exempel är Europarådets medlemskrav. En stat måste ha ett demokratiskt styrelseskick och respektera grundläggande fri- och rättigheter. Jag anser inte att det europeiska integrationssamarbetet är något undantag när det gäller medlemskrav. Ända sedan integrationssamarbetets början har det funnits medlemskrav och jag tror att detta är en nödvändig förutsättning. Gemenskapen har redan från början satt en tydlig gräns genom kravet att en blivande medlemsstat måste vara europeisk. Jag tror också att det måste finnas en gräns för hur många medlemsstater EU kan ha. Jag tror att det kan uppstå problem vid beslutsfattandet i en union med över 20 medlemsstater. I stället för att utöka antalet medlemsstater tycker jag att EU kan ha andra slags avtal inom olika områden med de länder som valt eller inte kan bli medlemmar, de utomstående staterna. Det finns säkert stater som väljer att stå utanför EU och som inte skulle kunna tänka sig ett så överstatligt samarbete som just EU-samarbetet karaktäriserar. EU:s budget måste även hålla för ytterligare utvidgningar. När man har nått upp till ett antal av drygt 20 medlemsstater kanske det är bättre att fokusera på att fördjupa samarbetet istället för att bredda/utvidga det.

Gemenskapsrättens regelverk har under de senaste åren utvidgats avsevärt. Medlemsstaterna har enats om nya politikområden för unionen som t.ex. regler om den inre marknaden, den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och EMU. Ett sätt att lösa problem med implementeringen av regelverket har varit möjligheten till tillfälliga övergångsbestämmelser. Dessa har haft till syfte att ge länderna tid att anpassa sin egen lagstiftning till gemenskapsrättens regelverk. Denna metod att lösa problem efter anslutningen är av gammalt datum och förekommer fortfarande. Att rådet som bekant inte accepterar undantag från principen om att blivande medlemsstater måste acceptera gemenskapsrättens regelverk

tycker jag är bra. Om undantag från denna princip hade varit möjlig, d.v.s. om det funnits en möjlighet till delvis antagande av regelverket är det troligt att det skulle urholka regelverket som helhet. Det hade i sin tur blivit problem för institutionerna, eftersom de hade fått svårighet att fatta beslut i olika frågor som inte längre hade varit gemensamma för alla medlemsstaterna.

Jag anser att istället för att acceptera övergångsbestämmelser, hade det varit bättre att ta itu med problemen innan en stat ansluts och inte skjuta upp frågorna på framtiden. Att acceptera övergångsbestämmelser är enligt min åsikt inte ett sätt att lösa de grundläggande problem som en stat har vid anslutningstillfället. Det hade varit bättre att lösa problemen först även om detta hade inneburit att förhandlingarna med kandidatlandet hade blivit längre. Motivet för detta är att problem som man inte kunde förutspå kan dyka upp under övergångsperioden och leda till nya svårigheter som blir ännu mer omfattande än vad man tidigare kunnat räkna med.

För att gemenskapsrätten regelverk ska kunna genomföras i kandidatlandet måste de administrativa apparaterna i landet fungera. Det är ju ingen nytta med att anta regelverket om det inte sedan finns myndigheter som kan tillämpa det.

En tanke som har återkommit under uppsatsens gång har varit att det är de politiska betingelserna i medlemsstaterna som styr integrationsprocessen. Därför tror jag att kandidatländernas bakgrund har påverkat de medlemskapskrav som de måste uppfylla. Det är rådet, medlemsstaternas representation, som beslutar om ett land skall få bli medlem i EU och gör det på grundval av medlemsstaternas ratifikationsbeslut avseende anslutningsfördragen som kan föregås av folkomröstning. Det finns därför ingen garanti för medlemskap.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

- Allgådh, O.,
Norberg, S. *EU och EG-rätten: en läro- och handbok om EU och i EG-rätt*, 3:e uppl., Norstedts Juridik Stockholm 1999.
- Bernitz, U.
Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, 1:a uppl., Nordstedts Juridik Stockholm 1999.
- Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, uppl. 1:3, Norstedts Tryckeri Stockholm 2000.
- Danta, D.
Hall, D. "Introduction". I: *Europe goes east, EU enlargement, diversity and uncertainty* (red.: Darrick Danta, Derek Hall), Polestar Wheatons Ltd London 2000.
- Dinan, D. *Ever closer union? An introduction to the European Community*, Macmillan Basingstoke 1994.
- Falkner, G. "Enlarging the European Union". I: *European Union: power and policy-making* (red.: J. J. Richardson), Routledge London 1996.
- Gower, J. "The Charter of Fundamental Rights and EU Enlargement: Consolidating Democracy or Imposing New Hurdles?". I: *The EU Charter of Fundamental Rights, text and commentaries* (red.: K. Feus), Federal Trust London 2000.
- Gstöhl, S. "The Nordic countries and the European Economic Area (EEA)". I:

- Miles, L. "The Nordic countries and the 1995 EU enlargement". I:
- Nergelius, J. *Konstitutionellt rättighetskydd: svensk rätt i ett komparativt perspektiv*, Fritze Stockholm 1996.
- Phinnemore, D. "The Nordic countries, the European Community (EC) and the European Free Trade Association (EFTA), 1958-84". I:
- Preston, C. "Obstacles to EU Enlargement: The Classical Community Method and the Prospects for a wider Europe". I: *Journal of Common Market Studies* 1995 s. 451-463.
- Pålsson, S.
Quitow, C. M. *EG-rätten: ny rättskälla i Sverige*, Fritze Stockholm 1993.
- Torreblanca, J. I. *The Reuniting of Europe. Promises, negotiations and compromises*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire England 2001.
- Tsalicoglou, I. S. *Negotiating for entry: the accession of Greece to the European Community*, Dartmouth, Aldershot 1994.
- Tsoukalis, L. *The European Community and its Mediterranean enlargement*, Allen & Unwin, London 1981.
- Ett enat Europa: om Sverige och EU:s utvidgning (red.: Jeanette Neij, John Murray, Marie-Helene Lindblom)*, Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 2000.
- Williams, A. "Enlargement of the Union and human rights conditionality: a policy of distinction?". I: *European Law Review* 2000 s. 601-617.

Offentligt tryck

Europeiska unionens bulletin

Europeiska unionens bulletin, supplement 3/92.

Europeiska unionens bulletin, tillägg 5/97.

Fördrag

Fördraget om Europeiska unionen

EG-fördraget

Europeiska gemenskapens officiella tidning

EGT L 73, 22.1.1972, s. 5.

EGT L 291, 28.5.1979, s. 9.

EGT L 302, 12.6.1985, s. 9.

EGT C 241, 24.6.1994, s. 1.

Övrigt

Kommissionen

Commission of the EC, Association agreement with the countries of Central and Eastern Europe: a general outline, COM(90) 398, final, Brussels.

Commission of the EC (1992), Association Agreement with Poland, Czechoslovakia and Hungary, Background Brief, Brussels

Commission of the EC (1995), The Europe Agreement with Poland, Hungary, Romania, Bulgaria and the Czech and Slovak republics, Background report, B11/95 .

Parlamentet

Europaparlamentsfråga H-289/87, EGT Debatter 2-356/172.

Rådet

Conclusions of European Councils:

<http://europa.eu.int/rapid/start/>

Conclusions of the Presidency, European Council in Strasbourg – 8 and 9 December 1989. DOC/89/3, Date:09/12/1989.

Conclusions of the Presidency, European Council in Dublin – 28 April 1990. DOC/90/1, Date:28/04/1990.

Conclusions of the Presidency, European Council in Lisbon – 26 and 27 June 1992. DOC/92/3, Date: 27/06/1992.

Conclusions of the Presidency, European Council in Edinburgh – 11 and 12 December 1992. DOC/92/8, Date:13/12/1992.

Conclusions of the Presidency, European Council in Copenhagen – 21-22 June 1993. DOC/93/3, Date:22/06/1993.

Allmänna uppslagsverk

Karnov. Svensk lagsamling med kommentar, 1998/99.

Karnov. Dansk lagsamling med kommentar, 1999.

Källor från internet

http://www.europa.eu.int/abc/symbols/9-may/7days_sv.htm#73

Rättsfallsförteckning

93/78 Lothar Mattheus mot Doego Fruchtimport und Tiefkühlkost eG (REG
1978, s 2203)